

Scripta Annalia

EELK Lääne praostkonna
aastakirjad 2018

Jeesus elab meie keskel

Sõna sai lihaks ja elas meie keskel,
ja me nägime Tema kirkust.
Jh 1: 14

Tervitan teid kõiki püha Johannese sõnaga. Johannese sõnum – Jumal on armastus – on minu juhtsalm ja elukogemus. Jumal ei ole kusagil kaugel ega varjatud, vaid ta on meie juures siin ja praegu.

Jõulude puhul soovitan Sul endalt küsida: mida tähendab Kristuse sündimine Sinule? Kuidas elada õigesti ja arukalt? Mille eest hoiduda? Neli sajandit enne Kristust elanud antiikaja filosoof Aristoteles on öelnud: „Iga tunnetus algab imestamisest.”

Reklaam ja meedia on meid nii väsitunud, et imestamine on naiivsuse tundemärk. Lapse imestamist ei panda pahaks, sest temale on maailm uus. Täiskasvanu imestab harva, sest kõik tundub nii harjumuspärane ja tuttav. Isegi seletamatute asjade kohta on meil seletused valmis. Tänapäeva inimene

ripub meedia lõa otsas. Ainult sensatsioon pakub hetkelist närivõõdi ja viib tunded lakke. Teravate elamuste vahele jääv aeg on tühi, igav ja tüütu. Nii kirjeldavad uurijad nüüdisaegse inimese elu- ja ajatunnetust. Hetkeks naudingut otsiva inimese hing on tühi ja vaene. Eilne ei lähe enam korda ega ole homsesse usku.

Tänapäeva inimesel on paljude probleemide keskel ka üks mure – meil ei ole aega, sest kogu aeg on kiire. Kas me tahame teha liiga palju ega oska õigesti aega planeerida? Rapsimine ja kiirustamine aga kulutavad meid ja tekib oht teha vigu. Niisugune elu toob kaasa tarbetu stressi ja läbipõlemise.

Jõulu-aeg näitab meile erinevust jumaliku ja inimliku ajakasutuse vahel. Tuletame meelde sündmusi, mis leidsid aset paar tuhat aastat tagasi Palestiinas. Jumalagetus seab kindla rütmiga. Rahvaloend

dus Rooma riigis, kui igaüks pidi minema ennast kirja panema, toimus just vajalikul ajal. Maarja ja Joosepi teekond Naatsaretist Petlemma oli just nii pikk, et jõuda õigeaks ajaks päralt. Just seal pidi piibli järgi sündima Õnnistegija. Jõuluõöl kuulutasid inglid esmalt karjastele Jeesuse sündimist. Jõulutahte näinud Idamaa targad võtsid ette pika teekonna ja jõudsid õigeaks ajaks Petlemma.

Jõulusooviks on ilus öelda: rahulikke jõule. Hea on sättida kõik ettevalmistused nii, et saaksime tunda õiget jõulurahu.

Tänapäeval, nii nagu muistegi, vajab inimene valgust, soojust ja armastust. Kajaagu jõulukellade helin ka nendele, kellel on muret, kurbust, lootusetust ja leina. Soovin ja palun igasse kogukonda, kogudusse ja kodusse imelist jõuluvalgust ja armu, et me võiksime olla ürgse jõuluvalguse kandjad.

Õnnistusrikast adventiaega ja jõulurahu soovides

Tiit Salumäe
piiskop

Jõulud on Jumala and meie kõigile

Jõulusündmus ei kaota aktuaalsust mitte kunagi, sest selle taga, mis siis toimus, ei ole mitte ühegi inimese otsust ega valikut. Jõulud on Jumala and meie kõigile. Tähtsad pole mitte selle sündmusega kaasas käivad traditsioonid, vaid sõnum. Meie Taevane Isa hoolib meist ja lahendas inimese tekitatud lahkeli Loojaga, võttes meie süü enda kanda ja andes meile uue võimaluse.

Kuni on inimkond ja ka pärast seda on see sündmus ikka aktuaalne, sest tänu Jeesuse sünnile pärivad kõik temasse uskujad jäädava hingekodu oma Looja täiuslikkus osaduses.

Ei ole mitte ühelgi targal ega võimukandjal inimeste seast pakkuda nii suurt valmistelubadust. See on ainukordne ja ainulaadne.

Meie on antud üks tee, üks usk, üks kodu, üks

Isa ja üks Lunastaja, kellel on kogu võim taevast ja maa peal. Ei ole teist sellesarnast võimu veel avastatud. Selle pärast saame kogudustena ja kristlastena julgelt uskuda ning avalikult kõigile kinnitada, et see, kes Taaveti linnas sündis, on õige ja ainus Õnnistegija Issand Kristus.

See on meie usutunnistus ja see on meie rõõmusõnum, sest iga inimene on kutsutud

osa saama Jumala kingitusest Jeesuse kaudu. Keegi ei ole nii vääritud ega nii väärakas, et see Jumala tegu oleks talle üleliigne või mittevajalik.

Sellepärast kutsun kõiki inimesi ühinema adventi- ja jõuluajal, hoidma oma usuosadust kogudusega, Jumala ja kaasinimesega.

Kristlaste igapäevase jumalateenistuse kaudu saavad inimesed head eeskujuga julgelt ka ise tulla jõulusõnumit kuulama, et seda vastu võtta. Selles on jõuluvalguse sõnum, mille on jõululaps Jeesus ise meile andnud, öeldes: „Mina olen maailma valgus. Kes järgneb mulle, ei käi pimeduses, vaid tal on elu valgus.”

Leevi Reinaru
EELK Lääne praostkonna praost

Scripta Annalia ja Jõulu-aeg 2018

Toimetaja: Tiit Salumäe, Leevi Reinaru, Tiina Võsu

Kujundus ja küljendus: Tiina Liiv

Korrektuur: Heli Tammik

Toimetaja: Lehte Ilves

Esikaanel: Praostkonnapäev Nõval 2. juunil 2018

Foto: Urmas Lauri

Haapsalu, november 2018

EELK Lääne praostkonna aastakirjad 2018

Toimetised nr 35

Väljaandja © EELK Lääne praostkond

Sisukord

2 Tervitused

3–6 Lääne praostkond

7–9 Haapsalu kogudus

10 Hanila kogudus

11 Karuse kogudus

11–12 Kirbla kogudus

12–13 Kullamaa kogudus

14 Lihula kogudus

15 Lääne-Nigula kogudus

16 Martna kogudus

17 Mihkli kogudus

18–19 Märjamaa kogudus

19–20 Noarootsi kogudus

20–21 Nõva

21 Piirsalu kogudus

22 Ridala kogudus

23 Varbla ja Vormsi kogudus

24 Maie Hinno – väikese koguduse elushoidja

Jõulu-aeg

1 Tervitused

2–3 Jõulu-aeg Lääne praostkonnas

4 Küllike Valk. Aarete otsijad

EELK Lääne praostkond

Nigula tee 1, 90807 Lääne-Nigula vald, Läänemaa, tel 4796658. laane@eelk.ee
 IBAN EE902200221028043556 (Swedbank) – EELK Konsistoorium
 Piiskop Tiit Salumäe. Praost Leevi Reinaru, abipraost Lembit Tammsalu. Sekretär Tiina Võsu
 Vikaarõpetajad Aarne Lätte, Arvo Orav

Praostkonna laulupäev liidab kogukonda

Laulupäeval, 2. juunil peeti Nõval Lääne praostkonna- ja laulupäeva.

Päev algas jumalateenistusega Nõva Püha Olevi kirikus, teenisid praost Leevi Reinaru, abipraost Lembit Tammsalu ja praostkonna vaimulikud. Järgnes mälestushetk vabadussõja mälestusmärgi juures. Kõneles reservkindralmajor Neeme Väli.

Rongkäigus suunduti kiriku juurest kooli juurde, kus algas praostkonnapäeva teine osa – laulupäev.

„Sellist lippude ja lauluga rongkäiku pole Nõval pikka aega toimunud,“ tõdes Reinaru.

Laulupäeva kulminatsiooniks oli kontsert, koguduste koorid esinesid nii eraldi kui ka ühendkoorina.

Enne esinemist tõi Nõva köstriks Mart Martiniks (oli köster-koolmeister 1902–1933) kehastunud Aino Aarniste peoliste ette Nõva ajalugu käsitleva lustaka „Josephine loo“.

Kooli ruumides ja ümbruses käis omaette melu: loterii ja näitused, käsitöölised müüsid oma kaupa.

Laulupäeva 80-liikmelist ühendkoori dirigeerib Lia Salumäe.

URMAS LAURI

Laulupäeval esinesid

- Nõva koguduse koor, dir Dan-guole Tamberg
- Kullamaa koguduse koor, dir Ivi Küla
- Lääne-Nigula koguduse ansambel Doxa, dir Helle Reinaru
- Ridala koguduse koor, dir Lia Salumäe
- Haapsalu koguduse toomkoor ja segakoor Lia Salumäe ja Sirje Kaasiku juhatusel
- Meeleoluka etteastega esines rahvatantsurühm Oru Marid
- Vabadussõja mälestussamba juures, rongkäigu saatteks ja kooli

juures mängis Kullamaa Muusikaseltsi Vaskpilli Ansambel Loit Lepalaane juhatusel

Lääne praostkond

- Lääne praostkonnas on 16 kogudust, üle 31 000 elaniku ja üle 8000 luteri kiriku liikme.

Kogudusest kogudusse liikuv praostkonna laulupäev on eelmise Lääne praosti Tiit Salumäe algatatud tava. „Praostkonnapäeva rõhk on laulul, sest koguduse laulukoori rahvas on seltskond, kes on nii kirikus kui ka väljas-

pool aktiivne,“ ütles praegune praost Reinaru.

Praostkonnapäevi on korraldatud koostöös kohaliku omavalitsusega.

„Seda päeva oleme koos valavalitsusega ette valmistanud

juba eelmise aasta lõpust. See on kogukonna ühendamine ja sidumine,“ sõnas Reinaru.

2016 peeti laulupäev Lääne-Nigulas.

Urmass Lauri

Lääne Elu

Lääne praostkonnast lühidalt

- 1. veebr.** Praostkonna konverents Lääne-Nigulas, 2017. aasta kokkuvõte.
- 24. veebr.** Eesti Vabariigi 100. aastapäeva palvused.
- 15. märts.** Lääne-Nigula valla ja Lääne praostkonna ühiskomisjon. Praostkonna nõukogu koosolek.
- 22. märts.** Sinod Ridalas, 2017. aasta aruande vastuvõtmine.
- 24. märts.** Kirikukogu Tartus.
- 25. märts.** Küüditamise mälestuspäev.
- 26. apr.** Konverents Noarootsis, ettekanne liturgia alustest, õp Tauno Teder.
- 27. apr.** Praostkonna ja Läänerranna valla ühiskomisjoni koosolek.
- 9. mai.** Eesti Euroopa Liikumine andis piiskop Tiit Salumäele aasta eurooplase aunimetuse.
- 17. mai.** Lääne-Nigula valla ja praostkonna ühiskomisjoni koosolek. Praostkonna nõukogu koosolek.
- 24. mai.** Konverents Haapsalus, ettekanne „Kogudus, info, internet“. Valdur Vacht, Keila linna pressiesindaja.
- 30. mai.** Piiskoplik nõukogu Tallinnas.
- 1. juuni.** Praostkonna muusikatöö sekretär Lia Salumäe pälvis Läänemaa aasta ema tiitli.
- 2. juuni.** Praostkonnapäev Nõval teemal „Meie kirik ja meie riik“.
- 6. sept.** Lääne-Nigula valla ja Lääne praostkonna ühiskomisjoni koosolek. Lääne praostkonna nõukogu _ koosolek.
- 27. sept.** Sinod Mihklis, ettekanne „EELK õigusreform – võimalikud muudatused koguduse juhtimises“, Illimar Toomet.
- 28.–30. sept.** Kirikute päevad Narvas, peateema „Eesti usk“.
- 25. okt.** Ühiskonverents Saarte ja Lääne praostkonnaga Orissaares. Ettekanded: sõjaväekaplaani tööst rääkis peakaplan, kolonelleitnant õp Gustav Kutsar; politseikaplaani argipäevast kaplan Tuuli Raamat.
- 27. okt.** Koolitus „Luuka 10. peatükk praktikasse“.
- 1. nov.** Visitatsioon Hanila koguduses. Lääne praostkonna ja Läänerranna valla ühiskomisjoni koosolek.
- 3. nov.** Kristo Hüdsi ordinatsioon ja 9. dets introduksioon Haapsalu koguduse abiõpetajaks.
- 29. nov.** Praostkonna konverents Lihulas, ettekanne ruumist ja kirikuarhitektuurist Illimar Toometilt.
- 6. dets.** Praostkonna ja Lääne-Nigula valla ühiskomisjon. Praostkonna nõukogu koosolek.

Lääne ja Saarte praostkond tihendavad koostööd

Saarte praost Anti Toplaan on Kuressaare Laurentsiuse koguduse, mina Lääne-Nigula õpetaja. Oleme pikka aega sõpruskogudused ja kaua koostööd teinud.

25. oktoobril pidasime Orissaares ühise praostkonnakonverentsi. Konverentsil on jumalateenistus, piiblitund, ettekanne ja infovahetus. Piiblitunni pidas Kuressaare koguduse diakon Lauri Lehtinen, kes kõneles jutlusest, mille sõnum oleks kuulajale arusaadav.

Politseikaplan Tuuli Raamat ja kaitseväge peakaplan Gustav Kutsar rääkisid oma tööst ja kogemustest.

Leevi Reinaru

Lääne praost

Eesti usk

Otsides tänavusele teema-aastale sobilikku nime, sooviti Eesti Kirikute Nõukogu koosolekul arvestada nii seda, et tähistame Eesti Vabariigi 100. aastapäeva, kui ka seda, et tänavune on Euroopa kultuuripärandi aasta.

Pean ütleva, et häid ideid esialgu ei olnud. Pakuti küll üht-teist, kuid erilist vaimustust ei tekkinud.

Ma ei mäletagi enam, kelle suust kõlas esimesena „Eesti usk”. See tekitas kohe elevust, pani avaldama toetust ja otsima vastuargumente, kuid teema „Eesti usk” kiideti lõpuks ühel häälele heaks.

Ei oskagi öelda, mis sai määravaks. Kas sõnastuses peituv väljakutse, teatav vimka, mis ei lase anda selgeid vastuseid, või aktuaalsus. Täidetud oli aga eeldus, et teema puudutaks nii Eestit kui ka kultuuripärandit.

Kui vaatame sõnu „usk” ja „Eesti”, siis esmalt ei saa arugi, kas tegemist on tühja või tähendust pilgeni täis mõistetega. Mõlema defineerimiseks tuleks läbi lugeda terve raamatukogu või pidada vähemalt aastane konverents. Mis veel siis, kui arvesse võtta nende sõnade omavaheline seos ja sünergia! Nii ongi põnev vaadata, milliseid reaktsioone aastateema on tekitanud. Neid võib leida näiteks EKNi kodulehelt.

Mõni iseloomulikum neist:

Ma ei tea, mis see on. Sellist asja ei ole olemas. Ühe lausega on võimatu öelda, mis see on. Keegi ei tea, mis see on. Eesti usk on ristiusk. Eesti usk on paganausk. Eesti usk on sünkretism, usundite segunemine. Eesti usk on mitmekülgne ja vahel salajane. See on liiga lihtne, labane ja harimatu küsimus. Eestis valitseb suur vaimne segadus.

Mulle tundub, et teemapüstitus on tulnud õigel ajal ja on äärmiselt vajalik. Leidub palju neid, kes ei tea Eesti usust isegi seda, kas see on olemas; samal ajal on palju neid, kellele on see lihtne, isegi labane küsimus.

Päris külmaks ei ole jätnud teemapüstitus kedagi. „Eesti usk” on leidnud tänuväärset edasiarendamist kirjutistes, saadetes ja aruteludes, neist märkimisväärseim oli Paide arvamusefestival. Sügise hakul pidasime selle teema all Narva kirikupäevade konverentsi, detsembris on samasugune konverents rahvusraamatukogus Tallinnas.

Kui räägitakse üksikisiku, näiteks mõne pühaku usust, püütakse kirjeldada, milline see on: kas nõrk või tugev, mõistusele või tunnete, sissepoole või väljapoole suunatud. Mõne puhul tuleb kõne alla isegi vastandlikke vaateid ja konflikte kaaskristlastega.

Üht, universaalset usku järgides on usk ometi eriline. Ilmselt on nõnda ka perekondade, kogukondade ja rahvastega. Seda enam, kui selle moodustavad mitmesugustesse usutunnistustesse kuuluvad inimesed. Kirjeldades meie rahva usulist palet ja seda kujundavat usulist pärimust – eesti usku –, suudame paremini mõista ka kaasinimesi ja ellu viia oma kristlikku misjoniülesannet, kujundades ühtaegu oikumeenilist ja üksteist austavat ellusuhtumist.

Andres Pöder
emeritpeapiiskop

Leevi Reinaru – uuendusmeelne ja traditsiooni hoidja, jäärpäine ja usaldav

Leevi Reinaru peab oma aega täpselt jagama, sest on kahe koguduse õpetaja, praost ja misjonikeskuse juhataja, aga ka abikaasa, isa ja vanaisa.

ERAKOJU

6. septembril 1978 ordineeris peapiiskop Edgar Hark Tallinna piiskoplikus toomkirikus aseõpetajaks Leevi Reinaru ja Joel Luhametsa. Nüüd 40 aastat hiljem pidasid nad Tartu Pauluse kirikus ühise tänujumalateenistuse.

Joel Luhametsa sõnul pole Leevi Reinaru aastatega muutunud, ta oli juba noorena üks tõsine mees. Enne õpetajaks pühitsemist oli eksam, kirikuvalitsuse liikmed küsitlesid ordineeritavaid. Luhamets mäletab, et üks heatahtlik õppejõud küsis 21-aastaselt Reinarult: „Mis siis sai, kui Jeesus ristil suri?” Leevi seletas, rääkis surmast ja maailma lunastamisest. Ent uue testamendi õppejõud Ago Viljari ootas oma konksuga küsimusele lihtsat vastust: Jeesus võeti ristilt maha ja pandi hauda. „Õppejõud oli väga heatahtlik, tahtis

Leevi Reinaru

- Sündinud 7. aprillil 1957 Rõuges
- Õppinud Tallinna 4. keskkoolis ja usuteaduse instituudis
- Ordineeritud aseõpetajaks 1978, õpetaja õigused sai 1994
- 1978–1980 teenis Avinurme ja Tudulinna kogudust
- 1982. aastast Lääne-Nigula koguduse õpetaja
- 1992–2015 Lääne praostkonna abipraost, praost 2015. aastast
- Misjonikeskuse juhataja 1997–2007 ja aastast 2010
- Noarootsi ja Nõva hooldaja-õpetaja
- Kirikukogu liige 1992. aastast
- Autasud: EELK aukiri 2003, EELK III järgu teeneterist 2007, Läänemaa sädeinimene 2011, EELK II järgu teeneterist 2014, EELK kuldristi kandmise õigus 2017, EELK aasta õpetaja 2018
- Abielus Helle Reinaruga; pojad Daniel, Joel ja Samuel Markus; neli lapselast

küsi midagi lihtsat ja kergelt,” kihistas Luhamets lõbusalt.

Tõsinedes lisas Joel Luhamets, et Leevi pole tulnud vaikulikuametisse mitte oma mõtte ja nõuga. Teda huvitas kunst. Tal olid oma plaanid, kirikuõpetajaks saamine oli selgelt Jumala plaan.

„Kui elus on raskused, siis on hea teada, et Jumal sinu taga,” nentis Luhamets.

1970. aastaist mäletab Leevit ka Tiina Võsu, praostkonna sekretär ja Lääne-Nigula koguduse juhatuse esimees.

„Tean teda ajast, mil olime 18–19. Tallinnas metodisti kirikus oli aktiivne noortetöö, laulsin noorteansamblis Sela. Joel Luhamets mängis selles ansamblis bassi ja õppis TPIs.

Tiina Võsu tuli 1994 Leevi kutsel Lääne-Nigulasse diakooniatööle, peagi valiti ta koguduse juhatuse esimeheks. „Leevi on uuendusmeelne, natuke ka

riskialdis. Samal ajal hoiab vana traditsiooni, aga käib seejuures ajaga ühte sammu,” iseloomustas Tiina Võsu. Ta tõstis esile koguduse noortetööd ja Doga ansamblit, mille rütmikat muusikat ei peetud esialgu kirikusse sobivaks. „Leevi usaldab noori. Ta teab, mis koguduses toimub, aga ta pole kontrollifriik. Kui eksibki keegi, võib ta üles tõusta ja edasi minna. Kui Leevi on milleski kindel, ajab seda jäärpäiselt ja selgub, et tal oligi õigus. Kui Jumal on andnud talle ülesande, püüab ta oma parimal viisil kaasata teisi, ta ei ole üksi rügaja.”

Tiina toob näiteks Narva kirikupäevad sel sügisel. Leevi sõitis aina Narva vahet, kutsus töörühma kokku, tegi ise palju tööd. Päevad läksid hästi korda, kõik Narva kogudused olid kaasatud. Paljuski tänu temale, ta

suudab teha koostööd Eestis ja väljaspool.

„Leevi oli õnnelik, kui mootorratta sai,” meenutas Tiina. Varases nooruses tahtis saada, aga isa ei lubanud. Sai keskealise mehena. Ta kuulub mootorrattaklubisse Gospel Riders. Suvel sõidab tsikliga päris palju, sh Noarootsi teenistusele.

Piiskop Tiit Salumäe sõnul on Leevi sihiteadlik, tal on võime asju korraldada: „Üks asi on praostkonna juhtimine, aga töö misjonikeskuse juhatajana on üle riigi tähtis. Mul on hea meel, et temale oma ameti üle andsin. Ta on tubli pastor, pereisa, abikaasa, vanaisa. Neid kõiki pole lihtne ühendada, aga tal on see õnnestunud.”

Tänavu 23. jaanuaril valis EELK vaimulike konverents Leevi Reinaru aasta õpetajaks.

Lehte Ilves

Leevi Reinaru teekond innustajaks ja eestvedajaks

Isa

Elukutse valikul pole mul isaga tõsiselt jutujamist olnud. Isa oli hingelt vaimulik, julge, evangelist. Küllap ta mõjutas mind oma eeskujuga. Ta oli minu mentor ja hingehoidja. Isa alustas kirikutööd juba esimesel eestiajal, vabas maailmas. Kui meil vabadus koitis, teadis isa täpselt, mida tegema peab: tal olid Rannamõisa koguduses suured noortelaagrid, pühapäevakool, töö noortega, skaudid. Lääne-Nigula ja Rannamõisa koguduse lapsed pidasid ühiseid laagreid.

Vene sõjavägi

Sain Avinurmes ja Tudulinna teenida 1,5 aastat, siis hakkas sõjakomissariaat mind pommitama. Mul oli sõjaväepiletis märge, et rahuajal teenistuseks kõlbmatu, aga Moskva olümpia aastal 1980 sokutati aktiivsed noored kindlasse kohta. Olin mitu korda haiglas, uuriti ja öeldi, et vabastus on õige, aga sõjaväkke peab ikka minema.

Mind saadeti Peterburi (tollal Leningrad) lähedale Puškinosse. Sõjaväepiletis oli mu amet kirjas – pastor. Esimesel ööl jaotuspunktis oli kohe ülekuulamine – kolm tundi

külmas ruumis. Puškinos olin ehituspataljonis, seal teenisid kohtus karistatud mehed. Esimesel õhtul võtsid starikud, st vanemad ajateenijad Lenini toas mind ette. Küsisid: püha isa, miks sa tulid sõjaväkke? Minu õnn, et olin „püha isa”, Venemaal peetakse batjuškast lugu. Mind väga ei rünnatud, pigem vastupidi. Praporštšik (üleajateenija) lubas mul kirikus käia, Puškinos oli just avatud ingeri luteri kirik. Seal saime Tiit Salumäega kokku, tema teenis aastaid Puškinos kogudust.

Nii elasin kaks aastat teist-sugust elu. Sain tuttavaks Arvo Survoga, ta on väga tuntud ingerlane. Sain tuttavaks ingeri kiriku praeguse piiskopi Aare Kuukaupiga. Pidasin noortele piiblitundi.

Üks tore lugu oli, kuidas ma Kuukaupiga esimest korda kohtusin. Laupäeviti pidin kell 14 tööl olema, siis läksin väeosast välja ja tulin esmaspäevaks tagasi. Kord läksin Kuukauppi peret otsima, nad elasid külas teisel pool Leningradi. Jõudsin kella poole ühe paiku öösel külla. Kuhugi minna ei osanud. Nägin äkki, üks inimene oli õues. Küsisin

Kuukauppi järele. Selgus, et see naine on Aare ema. Ema oli palves olnud, kui korraga saanud käsu: mine õue. Läks õue ja mina just tulin.

Kodused ja sõbrad palvestasid minu eest, need mind hoidsid. Nii ei juhtunud sõjaväes midagi, millest ei tahaks rääkida. Hoopis sõjaväekaaslastel kurtsid mulle oma elu: „Sina võid rääkida Jumalast ja armastusest, aga meie oleme tänaval kasvanud, pole tundnud ei Jumalat ega armastust, pidime kaklema ja enda eest seisma, Jumala-jutt ei maksa meile midagi.”

Pärast sõjaväge tahtis peapiiskop Hark saata mind teise kohta teenima, aga Tiit Salumäe mõjutas teda, sest Lääne-Nigula õpetaja oli juba väga eakas.

Töö ja lõbu

Tegelikult on mul kaks ratast, ühega sõidan õues, teisega toas. Toa omaga on hea uudiseid vaadata, ei istu niisama teleka ees. Kolm korda nädalas kindlasti sõidan toas, nii pool tunnikest. Tsikliga olen vähem sõitnud, pole aega, tööjärg on ees, kogu aeg on tunne, et ei jõua kõike teha. Praegugi laud pabereid täis.

Esimese aasta tähelepanekuid Rootsi ühiskonnast

Esimene aasta Eesti Vabariigi Stockholmis suursaatkonnas on täis saanud. Minu peamised ülesanded on aidata kaasa Eesti ja Rootsi suhete süvenemisele ning seista hea, et saatkond tõhusalt töötaks.

Et mõlema riigi suhted on põimunud, käib Stockholmis tihti Eesti ministreid, ametnikke jt. Saatkond tegeleb muude ülesannete kõrval ka nende võõrustamise ja kohutumiste ettevalmistamisega. Huvitav aeg oli Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumine. Rohkesti tegevust on pakunud Eesti Vabariigi juubeliaasta. Diplomaatiline elu on väga vilgas.

Mis on mind siin üllatanud? Töö ja eraelu tasakaal – rootslased oskavad väärtustada isiklikku aega ja puhata. Üllatanud on administratiivsete protsesside aeglus ja kohatine jäikus – kõigele on aega ja iga asi toimub omal ajal. Kolmandaks, ei ole hea toon „ei” öelda. Väga meeldiv on rootslaste tähelepanelikkus ja avatud hoiak. Rootsi on multikultuurne, keskmes on tolerantsus erinevuste suhtes ja sooline võrdõiguslikkus. Ka meil on sellest õppida.

Minu igapäevast tööd tasakaalustab perega koos veedetud aeg. Sõidame igal võimalusel pealinnast kaugemale. Üllatab avaliku ruumi rohkus (pargid, mänguväljakud, talvel liuväljad). Kohanemisele on kaasa aidanud elamine Eesti Majas ja osalemine Stockholmis koguduse elus.

Kristel Engman
EELK vikaarõpetaja

Kristel Engman.

Mina kui eurooplane

Rääkides hingelistest väärtustest muutuvast maailmas ei saa me eraldada end ei oma kultuurist ega Euroopa ajaloost. Väärtused, mis meil on, on moodustunud pika aja vältel ja neil on sügavad juured.

Euroopa rahvaste igatsus inimväärikuse, põhiliste inimõiguste ja vabaduse austamise järele sai inspiratsiooni reformatsioonist. Keskajale järgneva aja kujundamisel on luterlikul teoloogial olnud väga suur tähtsus. Haapsalu on olnud üle kolmesaja aasta ühe keskaegse Euroopa riigi pealinn.

Mida pean mina Euroopa põhiväärtusteks?

JUMAL. Euroopa moraali, kultuuri, inimõiguste ja põhiväärtuste aluseks on pühakiri. Saame lähtuda Martin Lutheri katekismusest, milles usuõpetus on kokku võetud. 1527. aastal toimunud esimese kirikuvisiitatsiooni ajal ilmnedid puudujäägid nii koguduseliikmete kui ka vaimulike teadmistes. Et võtta kokku kristlik õpetus, oli vaja see lühidalt ja selgelt sõnastada.

Euroopalikud väärtused piibli alusel on katekismuses kokku võetud järgmistes peatükkides: kümme käsku, apostlik usutunnistus, Meie Isa palve ja õpetus sakramentidest.

Inimväärikus on praegu ja oli ka Lutheri ajal Euroopa väärtuste tuum. Massikultuuri määratu kasvu ajal toonitan, et igal inimesel on kordumatu väärtus, iga inimene on ainukordne. Kirik rõhutab usku Jumalasse kui põhiväärtust.

INIMENE. Piibli lähtepunkt on, et igal inimesel on väärtus. See ei ole endastmõistetav. Totalitaarsetes režiimides on indiviid kui liivatera ja inimese väärtus on olla tootmisüksus. Meie lähtume juudi-kristlikest juurtest. Esimese Moosese raamatu alguses on kirjutatud, et inimene loodi Jumala näo järgi, Temaga sarnaseks.

Uuest testamendist loeme, et Jeesus Kristus andis oma elu kõigi inimeste eest. Mitte ainult tarkade, ilusate, rikaste ja vooreslike inimeste, vaid ka suurimate patuste, varaste ja röövlike eest.

Eesti Euroopa Liikumine tunnustas Tiit Salumäe tegevust 2018. aasta eurooplase aunimetusega.

Kui Jeesus ristil suri, oli tema kõrval kaks kurjategijat. Üks neist pilkas Jeesust, kuid teine tundis Jeesuse ära ja palus: „Mõttele minu peale, kui sa tuled oma kuningriiki.” Jeesus vastas talle: „Juba täna oled sa minuga koos paradisis.”

Jumal armastab inimkonda ja on valmis andestama patusele isegi viimasel hetkel! Andestamine on põhiväärtus Euroopa eetikas.

VABADUS. Meie tsivilisatsiooni üks väärtus on õigus elada vabaduses. Eestis on meie sajanda sünnipäevaga seoses rohkem räägitud riikliku iseseisvuse sünnist. Ligi aasta enne Eesti vabariigi sündi tuli kirikukogu kokku ja lõi Eesti vaba rahvakiriku.

Eesti riigi sünd on seotud kirikuga. Kirikuõpetajad olid nii Eesti lipu kui ka riikliku iseseisvuse alguse juures.

Tähtis on, et inimene on oma valikutes vaba. Inimene saab valida hea ja paha vahel.

VÕRDSUS. Apostel Paulus kirjutab, et Kristuses „ei ole siin juuti ega kreeklasi, ei ole siin orja ega vaba, ei ole siin meest ega naist”.

Juut tähendas usklikku, kreeklane uskmatut. Seega on kõik üks Jeesuses Kristuses. Ka naiste võrdõiguslikkusele meestega on kristlikud juured, see tuleneb piiblist. Jumal lõi inimese oma näo järgi, enesega

sarnaseks. Seega väärneb naine austust nagu meeski. Selle tõdemiseni kulus aastasadu.

LOODUS. Euroopas räägitakse palju ökoloogiast. Kiriku sõnum on selge. Jumal ütleb loomislugudes: „Täitke maa ja alistage see enestele.” Esimeses Moosese raamatus saab inimene ülesande: „Ja Issand Jumal võttis inimese ja pani ta Eedeni aeda harima ja hoidma.”

Loodushoiul on teoloogiline alus! Me peame maad harima ja hoidma vastutustundlikult, kui tahame seda Eedeni aiaks muuta. Looduse kaitsmine on üks kristlikke väärtusi.

Mis on minu arvates tähtis?

Esiteks haridus. See tähendab mõista, mis toimub, olla teadlik, millised protsessid leiavad aset, ja jagada neid avalikkusele. Usuõpetuse võtmine kooli õppekavasse ja usuõpetajate koolituse tagamine. Usuline harimatus on viinud meie rahva ebajumalate kummardamisele, nõidade ja n-ö paranormaalsete nähtuste uskumisse.

Vaja on väsimatult rääkida Eesti aja- ja kultuuriloost, samuti Euroopa ajaloost ja väärtustest.

Teiseks peame julgema vastutada ühiskonna ees, see on meile Jumalast antud ülesanne. 1. Ms 1: 28: „Olge viljakad ja teid saagu palju, täitke maa ja alistage see enestele; ja valitsege kalade üle

meres, lindude üle taeva all ja kõigi loomade üle, kes maa peal liiguvad!”

Võimuiha ja ahnus ei ehita ühiskonda, peame olema vastutustundlikud.

Kolmandaks peame arvestama muutustega. Muretsemisest üksi ei piisa. Kasu on sellest, mida me teeme. Ma ei usu, et olemuslikke asju saab muuta. Mees ei saa sünnitada ja naine ei saa järglasi mehta, vähemalt tema seemneta mitte.

Nagu igal ristiinimesel, on ka minul põhjust olla nõudlik enda vastu. Küsida endalt, kas ma teen seda, mida pean, ja kas mina olen selle koha peal, kus pean olema. Optimistlik peab olema teiste suhtes.

Neljandaks, Jumala loomistöö ei ole lõppenud. Artur Alliksaart tsiteerides: „Ei ole paremaid, halvemaid aegu. On ainult hetk, milles viibime praegu. Mis kord on alanud, lõppu sel pole. Kestma jääb kaunis, kestma jääb kole.”

Viiendaks. Arukas on hoiduda liigse enesekindluse eest. Euroopa inimene tunneb ennast praegu liiga kindlalt, mõned poliitilised jõud aga tahavad ehitada ümber Euroopa müüri. Soovin avatud ja armastavat Euroopat. Jumalakartus on tarkuse algus.

Tiit Salumäe
piiskop

EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus

Kooli 6, 90502 Haapsalu. Tel 473 7166, 473 7167, 528 0635, haapsalu@eelk.ee, http://haapsalu.eelk.ee
Koguduse õpetaja piiskop Tiit Salumäe; abiõpetaja Kristo Hüdsi, EELK vikaarõpetaja Kristel Engman, õpetaja abiline Teno Ilves, jutlustaja Kalle Jätsa. Juhatuses esimees Madis Kütt. IBAN EE811010602003965006; EE442200001120274032 (Swedbank). Kantselei avatud E, K, R kl 9–15. Jumalateenistus pühapäeviti kell 11 toomkirikus (vastavalt teadetele Jaani kirikus), reedeti kl 9 hommikupalvus Jaani kirikus. Elektrooniline kuukiri Johannese Sõnumid ilmub iga kuu 1. kuupäeval ja on kättesaadav koguduse kodulehel

Kristo Hüdsist sai Haapsalu koguduse abiõpetaja

3. novembril vaimulikuametisse pühitsetud Kristo Hüdsi on nüüd Haapsalu koguduse abiõpetaja. Peaõpetajana jätkab piiskop Tiit Salumäe. „Olen Kristot õppinud tundma kui usklikku, õppimisvõimelist, püüdlikku ja korrektset inimest. Ta hoolitseb oma pere eest ja peab kogudust oma teiseks koduks. Loodan, et ta kasvab ja areneb, ning selleks tuleb anda talle ka võimalused,” ütles piiskop Tiit Salumäe.

Haapsalu koguduse nõukogu hääletas 16. oktoobril Kristo Hüdsi ühel meelil Haapsalu koguduse abiõpetajaks. Peapiiskop Urmas Viilma ordineeris 3. novembril ta kolme õpingukaaslasega Tallinna piiskoplikus toomkirikus preestriks.

Introduktsioon ehk koguduse abiõpetajaks seadmine on Haapsalu toomkirikus 9. detsembril kell 11. Seda toimetab piiskop Tiit Salumäe koos assistentide, praost Leevi Reinaru ja õpetaja Jaak Ausiga.

„Hakkame Tiit Salumäega ülesandeid jagama,” selgitas Hüdsi. Talle on eriti südamelähedane pere-, noorte- ja lastetöö.

Preestriks saamine ja oma koguduse teenimine ei too Hüdsi

Kristo Hüdsi

- Sündinud 15. detsembril 1988
- 3. nov 2018 ordineeritud vaimulikuks
- 4. nov 2018 Haapsalu koguduse abiõpetaja
- 2017–2018 EELK UI pastoraal-seminar
- 2012–2017 õpingud EELK usuteaduse instituudis
- 2005–2008 Taebla gümnaasium
- 2010–... tööline ASis Pal-Klaas
- Abielus, 2 last
- Huviala: sport (rattasõit, rula, suusatamine, jooks)

ellu suuri muudatusi. Ta jätkab tööd Pal-Klaasis.

Haapsalu kogudust teenis ta ka oma praktika-aastal ja pärast seda. Nüüd läheb elu veel kiiremaks, aga peamine on, et nüüd saab ta pühitseda armulauda.

„See teeb Tiit Salumäe elu lihtsamaks, sest tema äraolekul on kindel, et igal pühapäeval on armulauaga jumalateenistus. See on üks peapõhjusi, miks kirikusse tullakse,” sõnas Hüdsi.

Lääne-Nigula kogudus kinkis Hüdsile ordinatsioonipäevaks vaimuliku riietuse. Oma hõbedase ametiristi andis talle Tiit Salumäe.

Kristo Hüdsi abikaasa tegi kolm viimast aastat Lääne-Ni-

Õpetajaõigused saanud Kristo Hüdsi teenib nüüd Haapsalu kogudust.

gula koguduses peretööd ja on olnud pühapäevakooli eestvedaja, korraldanud peredele pannkooghommikuid ja laste jõuluhommikuid. Pere elab Paliveres ja et lapsed on veel väikesed – Jakob kolmene ja Liisbet aastane –, nõuavad nad suuremat tähelepanu. „Perekonna tugi on mulle tähtis. Mulle on ka tähtis, et saame kogu perega Haapsalus teenida.”

Kristo Hüdsi on Paralepa jalgrattaklubi liige. Ta oli tänava maastikurattasarjas Marimetsa

Kapp üldkokkuvõttes 12. ja Läänemaa hooaja parim. Esimest korda käis ta ka Tartu rattamaratonil.

Hüdsi tunnistas, et usaldab Jumalat: „Jumalal ei ole juhuslikkust ja juhuseid. Jumalaga koos käimine tähendab, et astud sammu ja näed, kuidas Jumal sind juhatab. Kui ainult loodad, et küll Jumal juhatab, ei pruugi sa juhatus kogedagi. Olen otsinud Jumala tahtmist ega ole ennast püüdnud upitada.”

Lehte Ilves

Eriline muusika-aasta

Lõppev aasta on meie kiriku muusikatöös eriline. Alustatud on uue lauluraamatu koostamist. Lauluraamatu konverentsil Tartus tõdeti, et lauluraamat on olnud läbi aegade üks tähtsamaid eesti kirjakeele kujundajaid ja identiteedi kandjaid, aga ka esimene eestikeelne luulekogu.

Koguduse muusikatööst meenutame Eesti Vabariigi 100. aastapäeva tähistamist Haapsalu

toomkirikus, aga ka Soomes Seinäjoel, kus töötab kirikumuusikuna Lea Salumäe. Meie koorid koos sealse kooriga esitasid Lea loodud „Maakiriku missa”. Laulud on ühehäälsed, rahvapillide saatel. Eestlasi oli kokku tulnud sadade kilomeetrite kauguselt.

Toomkooril oli võimas laulukogemus koos Kalmari toomkooriga. Ühiskontserdil kõlasid rootsi ja eesti laulud ning lääne kooriklassika.

Praostkonna päev juunis Nõval lõppes ühise kontserdiga kooli õuel, kus oli lauljaid ligi 80. Haapsalust olid segakoor ja toomkoor.

26. augustil pühitseti toomkirikus piiskopivapp ja EELK lipp, tähistati hõbeleeripäeva ja sõpruspäevi. Laulsid koguduse koorid. Eriliselt läks hinge Tõnis Mäe „Palve”. Looja, hoiu Maarjamaad.

Novembris, Martin Lutheri sünnipäeval esitasime koos Lo-

viisa koori, orkestri ja solistidega muusikalise draama Lutheri elust ja tegevusest. Etendus oli soome keeles.

24. novembril oli dirigent Sirje Kaasiku sünnipäeva kontsert, tema loomingut esitasid kõik tema koorid ja kammerorkester. Toomkooril seisab ees töörohke aeg – laulupeo kava õppimine 2019. a üldlaulupeoks.

Lia Salumäe
koguduse muusikajuht

Külas kaunile ja põnevale Lääne-Harjumaal

Haapsalu koguduse iga-aastane traditsioon on 20. augusti ekskursioon. Augusti teiseks pooleks oli end reisiks kirja pannud ligi 40 inimest ja nii sõitsimegi Eesti Vabariigi taasiseseisvumise 27. aastapäeval üheks päevaks Lääne-Harjumaale.

Harjumaa on kaunite ja põnevate paikade poolest väga rikas. Meie päeva esimese poole sisustasid Eesti luterliku kiriku ajaloos märkimisväärsel kohal olnud Kumna mõis ja Martin Lutheri kunagise mälestussamba asukoht, kaunis Vääna mõisakool, poliitika ja kaunite kunstide ajaloorikkusest pakatav ning imetlusväärselt hästi taastatud Keila-Joa mõisa härrastemaja.

Päeva teise poole veetsime tänavu 300. sünnipäeva tähistanud Paldiskis, aastakümneid suletud linnas, mis on 1994. aastast vaba ja avatud, aga ikka veel võõras. Kõige suurema elamuse pakkus eraisikust metseeni rajatud, 2015.

Haapsalu koguduse reisiseltskond Keila lähistel asunud Lutheri samba asukoha juures. Kohalikel on kavas ausammas taastada.

ÜLLA PARAS

aastal avatud MPEÕK Paldiski Radoneži Vaga Sergi kirik. Kiriku ikonostaas, kirikuteenija pühendunud kirikututvustus ja Tiit Salumäe õigeusu ikonograafia selgitused olid lummavad. Aeg

lendas linnutiivul. Viimase peatuse tegime Harju-Madise Püha Mattiase kirikus. Õpetaja Joel Siim tegi meile ekskursi kiriku ajalukku ja saatis meid siis heade soovidega koduteele.

Tegelikult oli päev külm ja vihmane, aga hea seltskond, huvitavad paigad ja ajarännakud viisid mõtted mujale ning hoidsid meeleolu üleva.

Ülla Paras

ARVO TARMULA

Koguduse teenetemärgi saab Sirje Kaasik

Haapsalu toomkoori dirigent, muusikapedagoog ja helilooja Sirje Kaasik pälvis Haapsalu koguduse teenetemärgi.

Sirje Kaasik on Haapsalu muusikakooli solfedžoõpetaja, kuid ta on ka helilooja. Paljud tema laulud on pälvinud auhinnalisi kohti üleriigilistel konkurssidel. 2005 sündinud teost „Missa brevis” segakoorile ja kammerorkestrile on ette kantud Haapsalus, Tallinnas, Saksamaal, Soomes ja Rootsis.

Teenetemärk antakse üle evangelist Johannese päeval 27. detsembril Haapsalu toomkirikus.

Tiit Salumäe

Palveraamat „Sada palvet”

Haapsalu kogudus andis sõpruskoguduste päevadeks välja saja palvega raamatu.

Raamatu koostamine oli koguduse juhatase esimehe Madis Küti idee. Minu ülesanne oli need sada palvet kokku koguda ja koostada käsikiri.

Palveid palusime oma ja Haapsalu teiste koguduste inimestelt ning oma sõpruskogu-

dustelt. Kahjuks saime sageli äraütlemisi. Kinnitust sai kurb tõsiasi: kristlased palvetavad väga vähe või üldse mitte – sellest ka tahtmatus või oskamatus palveid koostada.

Oleme tänulikud neile, kes oma palve(d) kirja panid. Raamatu tiraaž 300 on läbi. Kui trükime raamatut juurde, võib seda küsida Haapsalu koguduse kantseleist.

Karin Teder

Haapsalus alustas tegevust perekeskus

Tänavu 18. jaanuarist tegutseb Haapsalu koguduse Jaanimajas Kooli 4 EELK Perekeskus.

Perekeskus pakub nõustamist ja probleeme ennetavaid koolitusi, programme paarisuhte, vanemluse ja lapse kasvatamise toetamiseks ning perevägivalda tõkestamiseks. On perenõustamine (paari- ja pereteraapia), kasvatusnõustamine ja hingehoid.

Meeskonnas on neli inimest: Kairit Kivimäe (pereteraapia), teda toetab vajadusel Tiina Kütt

(traumateraapia); Ada Tammoja ning keskuse juht, hingehoidja ja perenõustaja Mirjam Tinno (hingehoid).

Nõustamisteenuse hind on 30 eurot tundi. Kui on vaja tasuta või osaliselt tasuta teenust, siis palume pöörduda linnavalitsuse poole.

Info EELK Perekeskuse kodulehelt <http://perekeskus.eu/> ja haapsalu@perekeskus.eu. Tel +372 5624 3639.

Mirjam Tinno

Lastekirik õpetab piibli-lugude kaudu elutarkust

Lastekiriku uut õppeaastat alustasime 16. septembril, käime koos iga kuu 3. pühapäeval. Jätkame ka sel aastal piibli-lugudega. Alustasime kaks aastat tagasi vana testamendi algusest. Lapsed said endale toredad värvipiiblid, nende pilte saab ise värvida.

Piiblitegelaste ja -lugude kaudu õpime igal tunnil midagi, mida meil juba praegu igapäevaelus vaja läheb. Tunni lõpus teeme väikese kokkuvõtte ka kogudusele: mida uut oleme õppinud või mida oleme meisterdanud.

Rõõmustav on, et sel aastal on mitu uut last meiega ühinenud, täname Taevast Isa iga lapse eest. Täname ka kõiki koguduse liikmeid, kes meie eest palvetavad.

Alati ootame ka uusi lapsi meie lastekirikusse. Tere tulemast igale uuele sõbrale!

Sirje Jätsa

lastekiriku õpetaja

Haapsalu kroonika 2018

10. veebr. Haapsalu linna aukodaniku, Haapsalu koguduse auliikme dr Heino Noore (24. aprill 1922 – 5. veebruar 2018) matusetalitus Tartu Pauluse kirikus.

20. veebr. Eesti 100 tähistamine Haapsalus koos peaminister Jüri Ratasega.

7. märts. Peterburi Jaani koguduse mälestuslipu õnnistamine.

25. märts. Küüditamise mälestuspäeva palvus emaaltari juures.

7. apr. Andres Ammase (25. veebruar 1962 – 4. aprill 2018) matusetalitus Haapsalu toomkirikus ja Tallinna Metsakalmistul.

1. juuni. Lia Salumäele Läänemaa aasta ema tiitli üleandmine Iloni Imedemaal.

14. juuni. Leinapäeva palvus.

23. juuni. Maakaitsepäev raudteejaama väljakul ja Tiit Salumäele aasta eurooplase tiitli üleandmine.

1. juuli. Külaskäik Tunbridge Wellsi kogudusse Inglismaal.

20. aug. Koguduse ekskursioon Lääne-Harjumaale.

24.–26. aug. Haapsalu sõpruskoguduste päevad.

26. aug. Piiskopivapi ja EELK lipu õnnistamine, sõpruskoguduste päevade ja hõbeleeri jumalateenistus.

14. sept. Haapsalu kirikuid külastas regionaalminister Janek Mäggi.

5. okt. Piiskopilinnuse muuseumi värava nurgakivi panek.

16. okt. Koguduse nõukogu koosolek, Kristo Hüdsi abiõpetajaks kutsumine.

3. nov. Kristo Hüdsi preestriordinatsioon Tallinna toomkirikus.

10. nov. Muusikal „Martin Lutheri ja Katharina lugu” toomkirikus. Esitavad Loviisa ja Haapsalu koorid ning saateansambel.

18. nov. Turu Miikaeli ja Haapsalu koguduse sõpruslepingu allakirjutamine.

24. nov. Sirje Kaasiku autori-kontsert toomkirikus. Esinevad koguduse koorid ja naiskoor Kaasike.

1. dets. Advendikontsert toomkirikus, advendiküünla süütamine Lossiplatsil.

9. dets. Koguduse abiõpetaja Kristo Hüdsi introduksioon toomkirikus, kirikukontsert.

27. dets. Apostli ja evangeelisti Johannese päeva aktus ja kirikukontsert.

Rendsburgi koguduste delegatsioon tundis rõõmu sõbruspäevadest ja kohtumisest piiskop Tiit Salumäega.

TIIU KAMMISTE

Kolm päeva koos sõpradega

Haapsalu koguduse 3. sõpruskoguduste päevad 24.–26. augustil töid Haapsallu poolsada küllalist Saksamaalt, Inglismaalt ja Soomest ning meie koguduse misjonäri Peterburist. Sõbruspäevade teema oli „Muutuvad ajad, stabiilsed suhted”.

Esimesel õhtul oli Jaani kirikus päevade avamine ja ühine palvus. Külalised ja võõrustajad said üksteisega tuttavaks lõbusa tutvumismängu kaudu.

Konverentsil Jaani kirikus kõneles luterliku ja katoliku kiriku suhetest Helsingi emeritipiiskop Eero Huovinen. Ettekanne põhines uurimustööl „Konfliktist koostööni”. Konverentsi lõpus oli paneeldiskussioon, selles osalesid Urmas Viilma, Ilari Rantakari (Haaga), Ralf Gebauer (Schmalkaldeni dekaanat) ja Martin Booth (Rochesteri piiskopkond). Arutleti, millised on kristlaste suurimad

proovikivid ja mida saame kohalikul tasandil ise teha. Kõlama jäid mõtted: minge välja rahvassekka ja rääkige üksteisega, ärge eemalduge, looge kogukondi ja suhtlusvõrgustikke. Isegi kui on suured vastuolud riikide või institutsioonide vahel, ei tohi need lõpetada kristlaste omavahelist suhtlust.

Õhtul kogunesime Taizé lauludega palvuseks Jaani kirikusse.

Pühapäev oli kõige pidulikum päev. Jumalateenistuse alguses õnnistati piiskopivapp ja EELK lipp. Oma leeritootust uuendasid ka 25 aastat tagasi leeris käinud. Pärast jumalateenistust jõudsimel veel veidi aega koos olla kohvilauas ja siis oligi meie sõpradel aeg kodutelele asuda.

Korraldustoimkonna liige Lia Salumäe tõstis sõbruspäevadest esile pühapäevahommikust pidulikku ja kauni muusikaga missat. Sel teenistusel võis olla kirikulisi paarisaja ringis.

Peamiselt Saksamaa küllalistega suhelnud Maria Strauss ütles, et külalistel jäi sõbruspäevadest väga hea mulje. „Rendsburg ja Schmalkalden suhtlesid omavahel aktiivselt ja olid sõbruspäevade ajal mõelnud välja uue ühisprojekti. Rendsburg soovib järgmisel aastal kutsuda külla nii meid kui ka Schmalkaldeni sõpru,” ütles Maria Strauss.

Sõbruspäevadel osales 51 välisküllalist Soomest (Haaga, Turu, Loviisa, Korsnäs), Saksamaalt (Rendsburgi kogudus, Schmalkaldeni dekaanat), Inglismaalt (Rochesteri piiskopkond) ja misjonär Liliann Keskinen perega Peterburist. Et sõbruspäevade ajal käis linnas Valge Daami festival, said külalised ka sellest osa.

Esimesed kaks sõbruspäeva peeti 25.–27. oktoobril 1996 ja 24.–26. mail 2013.

Kristi Ainjärv

sõbruspäevade töörühma juht

Koguduse noored on head suhtlejad

Aasta jooksul on olnud noorteõhtud nii noortetoas kantseleimaja teisel korrusel kui ka näiteks piknikuna promenaadil ja Püllapää poolsaare tipus. Noored käisid veebruaris Põltsamaal kirikunoorde talvapäevadel, millest kirjutasad ka väikese loo kristlikku

noortekirja Pluss. Emadepäeva teenistuse järel tegid noored lastekiriku lastele mängu.

Juulis käis noorteujuht Mari Kuli koguduse delegatsiooni liikmena noortetöö asjus suhteid loomas Inglismaal Tunbridge Wellsi sõpruskoguduses. Inglise

sõbrad tegid annetuse meie noortetoa remondiks.

Juulis käisime ka kristlikul noortefestivalil Jäpe Palamusel. Fotonäituselt leidsid kolm noort 19 aastat tagasi sealsamas peetud kirikunoorde suvepäevade piltidelt üles oma emad.

Sõpruskoguduse päevil lugesid noored avapalvusel mitmes keeles palveid. Novembris olid kaks noort Põhjamaade suurimal kristlasnoorte festivalil Maata Näkyvissä Turus.

Janus Kõuts

noortetöötaj

EELK Hanila Pauluse kogudus

Kase 2-1, 90101 Virtsu, Lääneranna vald, Pärnumaa, tel 553 0045 (hooldajaõpetaja), hanila@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatusesimees Andrus Eilaste
IBAN EE352200001120081940 (Swedbank)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 15.30

Hanila kirik sai Soome sõpradelt uue oreli

Hanila kiriku uus orel on valminud 1968. aasta septembris Soomes Maksamo külas Hans Heinrichi orelitöökojas. Orel valmistati Pietarsaare (Pedersöre) maakoguduse kogudusemaja saali tarbeks. Kui 2017 algas kogudusemajas remont, kingiti orel Hanilale.

Orel mahtus kirikusse vaid küüli

Orel pakiti Pietarsaares kokku hilissügisel 2017 ja järgmisel suvel avanes võimalus see Eestisse saata. Üks suur takistus oli kiriku madal uks, kust orelikapp sisse ei mahtunud. Orel tuli küüli keerata ja nii ukseaugust sisse meelitada. Orel alumine külj oli kaitstud, rullisime ta peenikeste torude peal oma kohale.

Enne kokkupanekut puhastati kõik vileid ja muud osad. Samuti remonditi klaviatuurid ja tihendati puitvileid, sest niiskusega suureneb puitvilede läbimõõt. Soomes oli orel väga kuivas ruumis.

Hans Häggblom, Pietarsaare/Pedersöre kirikhärra, on selle kinkeprojekti taga. Ta on ise orelihuviline ja aitas minul pilli ka pakkida. Samuti lubas ta kor-

raldada Soomes korjanduse uue oreliventilaatori hankimiseks.

Hanilas aitas orelit autolt maha ja oma kohale Kaido Janke. Pakkisid lahti, puhastasid, remontisid ja häälestasid pilli Külli Erikson, Peeter Talve, Arvo Viirg ja Olev Kents.

Orelil on viis registrit, üks manuaal ja pedaal, ühtekokku 243 vileid, neist pikim üle 2,5 m ja lühim alla 10 cm. Tuult annab väike ventilaator.

Hanilal on alles ka vana orel

Hanila kirikul on ka vana, ajalooline orel, mis paiknes oreli-/koorirõdul. Nõukogude ajal üritati oreli lagunevast kirikust päästa, pill võeti lahti ja viidi Haapsalu kultuurimaja hoiule. Aastate eest toodi ta Hanilasse tagasi ja ladustati kiriku lähedale. Paraku on muist osi kaduma läinud. Mis aga kõige hullem, puuduvad tuulepõhjad, need on oreli üks peamisi ja keerukamaid osi. Tuulepõhi on nagu antiikne kompuuter, mis suunab tuule organisti soovi mööda õigetesse viledesse. Ta võimaldab ühe klahvivajutusega panna helisema mitu vileid ühel ajal ja mitmel häälel.

ERAKOGU

Hanila kirikul on nüüd kaks orelit. Uus (pildil) on Soome sõprade kingitus, vana, 150aastase pilli saaks korda teha, aga see on suur töö.

Muud osad ja enamik vileid on suuremalt jaolt alles, nii et orel on taastatav. See on suur ja kallis ettevõtmine, aga vana orel oleks veel tugevama ja kandvama kõlaga kui Soomest tulnud pill. See avardaks musitseerimise võimalusi kirikus.

Vana orel ehitati 1868. aastal. Arvatav ehitaja on Läti orelimeister Hermann. Orelit tarvis andsid toona raha Hendrick ja Lisa Sax, nende nimed on ka orelikapi sildil.

Olev Kents
orelimeister

Praost tegi Hanilasse ajaloolise visitatsiooni

1. novembril oli praost Leevi Reinaru korraline visitatsioon Hanila kogudusse. Assistentidena olid kaasas õpetajad Illimar Toomet ja Peeter Krall ning Haapsalu koguduse juhatusesimees Madis Kütt. Protokollis praostkonna sekretär Tiina Vösu.

Tegemist oli tähelepanuväärse sündmusega, sest viimasest visitatsioonist andmed puuduvad, see võis minu hinnangul viimati olla 19. sajandil või veelgi varem.

Koosoleku järel Virtsu seltsimajas oli kohtumine Lääneranna

Praosti visitatsioon Hanilas.

ILLIMAR TOOMET

vallavanema Mikk Pikkmetsaga. Praost Reinaru sõnul peetakse kaks korda aastas koguduste ja vallavalitsuste nõupidamisi, et arutada nii valla kui ka kogu-

duste küsimusi. Vaadati üle uue aasta kultuurikalender ja lepitati kokku ühisüritustes.

Just samal ajal olid vallavanema juures ka peapiiskop Urmas

Viilma ja Lihula koguduse õpetaja Kaido Saak. Ilmselt ei ole sellist vaimulike delegatsiooni selles vallavalitsuses veel käinud.

Visitatsioonipäev lõppes mis-saga Hanila kirikus. Visitatsioon annab ülevaate koguduse vaimulikust, õiguslikust ja majanduslikust seisukorrast. Kogudust visiteerib peapiiskop, piiskop või tema volitatud isik või praost. Iga kogudust visiteeritakse korraliselt vähemalt kord kümne aasta jooksul.

Lembit Tammsalu
Koguduse õpetaja

EELK Karuse Margareeta kogudus

90130 Kinksi küla, Karuse kihelkond, Lääneranna vald, Pärnumaa, karuse@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Kaido Saak, tel 5691 5347, diakon Meelis Malk, tel 502 1305, juhatuse esimees Elvira Saat, tel 5569 3821
IBAN EE231010602006745003 (SEB)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 14

Karuse sai korraliku talvekiriku

21. oktoober oli Karuse kogudusel eriline päev, pühitsesime kabelisse rajatud talvekiriku.

Aasta tagasi aga istusid koguduse diakon Meelis Malk ja koguduse liige (projektijuht) Aili Ilves laua taga ja kirjutasid projekti Euroopa Liidu maaelu arendamise programmile LEADER, et küsida raha talvekiriku ehitamiseks. Hoone – kiriku kabel – oli olemas. Mõtegi oli ammune. Oli ka kabeli rekonstrueerimise projekt. Puudu oli vaid raha.

Õnneks on Kodukant Lääne-maa LEADERi programmis elukeskkonna parandamise meede. Selle eesmärk on piirkonna eripära hoidmine ja arendamine ning arenguks vajalike teenuste kättesaadavuse suurendamine.

Leidsime, et meie talvekirik sobib selle alla hästi. Meie eesmärk on pakkuda usulist teenust mugavamais tingimuses ning korda tehtud kabel tagab, et ühe kultuuripärandi säilimine ja kasutamine on tagatud.

Kabeli uuendamiseks kulus 32 660 eurot, sellest oli toetus 27 660. Ülejäänud oli koguduse omaosalus. Töö teostas OÜ Resteh. Talvekirikus on u 15 kohta. See on meie kogudusele esialgu piisav, kuid loodame, et soe talvekirik toob kirikulisi juurdegi.

21. oktoober algas lõikus-tänapüha teenistusega suures kirikus. Osalejaid oli üllatavalt palju lähemalt ja kaugemalt. Pärast teenistust suundusime talvekirikusse. Et häid lambaid mahub palju ühte lauta, mahtusime meiega kõik sinna ära. Vanemad inimesed said istuma, osa

seisis püsti. Õpetaja Kaido Saak ja diakon Meelis Malk pühitsesid talvekiriku. Tseremooniat kaunistas Martna koguduse koor, kes laulis: „Hooli ja hoia, hoia ja hooli. Imetle maailma mõlemaid pooli. Valget ja musta, külma ja sooja, päikest, mis tõuseb, ja kuud, mis lä'eb looja. See, mida külvad, kord kannab vilja!”

Kingitused vastu võetud ja pildid tehtud, suundusime tagasi suurde kirikusse, et osa saada kohvilauast. Enne luges projektijuht ja usuteaduse instituudi üliõpilane Aili Ilves veel tänu-palve: „Me olemes tänulikud selle eest, et Jumal on olnud meie teenäitaja ja aidanud inimestel teha õigeid otsuseid, tänu millele on meil täna valmis saanud talvekirik!”

Aili Ilves

Karuse koguduse liige

TIIA TREIMANNI-DIFFERT

Karuse koguduse õpetaja Kaido Saak palub kirikulised remonditud talvekirikusse.

EELK Kirbla Püha Nikolause kogudus

90201 Kirbla, Lääneranna vald, Pärnumaa, tel 511 8419 (hooldajaõpetaja), kirbla@eelk.ee, www.eelk.ee/kirbla
Koguduse hooldajaõpetaja Illimar Toomet. Juhatuse esimees Maie Rein
IBAN EE052200001120113326 (Swedbank), IBAN EE581010602016036003 (SEB)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 15

Visitatsioon Kirbla koguduses

Visitatsioon Kirbla koguduses 2017. aasta novembri viimasel päeval ei olnud midagi enneolematut peale selle, et eelmisest visitatsioonist oli möödas juba enam kui paarkümmend aastat.

Praost Leevi Reinaru koos assistentide abipraost Lembit Tammsalu, õpetaja Peeter Kralli ja praostkonna sekretäri Tiina Võsuga sai ülevaate koguduse tegevusest, asjaajamisest ja majandusest.

Ekkki Kirbla kogudus on liikmearvult praostkonna üks väiksemaid, kirik ja kogudusemaja

Visitiooni jumalateenistus Kirbla kirikus. ERAKOGU

vajavad remonti ning vaimulik tegevus piirdub peamiselt pühapäevaste jumalateenistustega, jäid visiteerijad rahule.

Koguduse juhatuse esimehe Maie Reinu ja tema abikaasa August Reinuga suudetakse koguduse majandamisega väga

hästi toime tulla. Abiks on ka head suhted kohaliku külaseltsiga.

Illimar Toomet

Külaline põhjarannalt

Kirbla kogudus tähistas nügula-päeva kuuajalise hilinemisega 7. jaanuaril. Külaline, kes kutsutud, vääris aga ootamist. Eesti põhjarannalt, ida ja lääne poolt Tallinna ehk Rannamõisa ja Randvere kogudust teeniv Aare Kimmel ja abikaasa Ella osalesid kogudusemajas vestlusringis. Teemaks viimaseid aastaid paljude eestlaste meeli erutanud küsimus – abielu. Luterlikus

Ella ja Aare Kimmel.

ILLIMAR TOOMET

traditsioonis mõnel puhul (küll ekslikult) ilmalikuks asjaks peetud seisus on sügava vaimuliku sisuga, olles selgelt laiema tähendusega kui pelgalt mehe ja naise vaheline suhe. Laulutusega saab inimestevaheline liit kolmanda osapoole – Jumala. Nõnda ei saa abielu sirutumiseks mitte ainult teise inimese, vaid ka Looja poole.

Illimar Toomet

Niiskus teeb kirikule liiga

Tallinna tehnikauilikooli teadur Veljo Sinivee pole näinud teist nii niisket kirikut, kui on Kirbla kirik. Aasta keskmine niiskus on üle 90 protsendi.

Kirikut kuivatada pole ei kerge ega odav. Vaja on langetada kiriku lähedal olevad puud – Lääneranna valla abiga ongi tänava seda alustatud.

Paigaldada hoone ümber drenaaz. See on väga kallis töö. Et kirikut tuulutada, on kogudus kogunud raha ja alustanud akende restaureerimist. Paar akent on OÜ Rändmeister juba

korrastanud, kahe akna töö on pooleli.

Kavas on kiriku akendele paigaldada avamise-sulgemise automaatika. Ehkki aastaid kogunenud niiskuse väljatuulutamise võib aastaid aega võtta, ei tasu sellega viivitada. Siis saab ehk töökorda ka orelit, mis on niiskuse tõttu vaikinud.

Kogudus tänab kõiki, kes akende remondile kaasa aitavad. Koguduse pangakontole tehtud annetuse selgitusse võib märkida „Akende remondiks”.

Illimar Toomet

Käsil on akende vahetus.

ILLIMAR TOOMET

ANGELIKA PUDA

Käsitöönäitus kogudusemajas.

Kirbla küla 500

Juuli viimasel laupäeval peeti Kirbla küla neljandat kodukandipäeva, mis oli pühendatud küla 500. aastapäevale. Lipuheiskamisele ja tervituskõnedele järgnesid kontsert ja spordivõistlused.

Pärast suppi ja kodukohvikut võis rahvamajas kuulda Mati Mandeli ajaloominuteid. Kogudusemajas oli näitus Kirbla maanaiste seltsingu käsitööringi töödest, juhendaja Maarja Jõevee. Käia sai kiriku tornis. Öhtu lõppes näitemängu ja tantsupeoga. Külapäevast osavõtjaid loeti kokku peaaegu 280.

Angelika Puda

EELK Kullamaa Püha Johannese kogudus

90701 Kullamaa, Lääne-Nigula vald, Läänemaa, tel 553 0045 (õpetaja), 554 8813 (juhatuse esimees), kullamaa@eelk.ee. <http://eelk.ee/kullamaa>

Koguduse õpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Ants Lipu, tel 527 3594. IBAN EE881010602003964007 (SEB). Jumalateenistus igal pühapäeval kl 11

Kullamaa kiriku epitaaf ja krutsifiks ei ole Ackermanni looming

Augusti lõpus uurisid kunstiajaloolased Tiina-Mall Kreemi ja Hilikka Hiiopi juhtimisel Kullamaa kirikus asuvat Gösekeni epitaafi ja Kolgata gruppi ning jõudsid järeldusele, et ilmselt pole tegemist barokiajastu tunnuima puunikerdaja Christian Ackermanni töödega.

Ackermanni loominguks on peetud Kullamaa kirikuõpetaja, kirja- ja keelemehe Heinrich Gösekeni epitaafi, kuid kunstiteadlased kahtlesid selles juba varem. Nüüd tahtsid uurijad moodsate uurimisvahenditega vaadata üle

Christian Ackermann

1670. aastail Königsbergist Danzigi, Riia ja Stockholmi kaudu Tallinna saabunud Ackermanni peetakse Eesti barokiajastu skandaalseimaks ja andekaimaks puunikerdajaks, kelle töökojas valmisid 1680–1710 peaaegu kõik Eesti tähelepanuväärsamad kirikusisustuselemendid: altariseinad, kantslid ja vappepitaafid ning krutsifiksid.

Läinud tülli Tallinna tsunftimeistritega, tegutses Ackermann Toompeal ja täitis peamiselt aadlike tellimusi. Just sel viisil on valminud ka Läänemaa kirikusse jõudnud Ackermanni tööd.

Martna kiriku altariseina kõrval peetakse Ackermanni tööks Karuse kiriku altariseina skulptuure ja kantslit ning Lihula kiriku kantslikujusid. Ackermannile on omistatud ka Kursellide perekonnaepitaaf Ridala kirikus.

Varasemate meistritega võrreldes tundis Ackermann hästi anatoomiat, tema kujudel on head proportsioonid, riietuse voldid langevad loogiliselt. Ta on inimest kujutades üsna täpne – sõrmed-käed-jalad on hoolikalt välja nikerdatud.

ka Kullamaa kiriku triumfikrutsifiksi, mille kohta on arvatud, et see võiks olla Ackermanni töö.

Arhiiv eksitab

Põhjuse pidada epitaafi ja triumfikrutsifiksi Ackermanni loomin-

guks annab Tiina-Mall Kreemi sõnul üks arhiividokument. See ütleb, et Ackermann viibis 31. augustil 1682, mil pidi olema kohaliku pastori, Läänemaa praosti ja eesti keele uurija Heinrich Gösekeni matus, koos maalija

Lorentz Buchauga Kullamaal, et anda viimast lihvi ristpalgile seatud triumfikrutsifiksile ning perepildiga epitaafile. Epitaaf olla valminud praosti ühe viimase soovina, krutsifiksi olevat tellinud kogudus oma õpetaja mälestuseks.

Kunstiteadlaste uuring näitas, et Kullamaa kirikus ei ole kuulsa puunikerdaja Christian Ackermanni töid.

Kõnealune dokument sündis asjaolust, et Gösekeni matusepäeval puhkes kirikumõisas suur tulekahi, milles hävisid Tallinna Mustpeadelt laenatud lauanõud ja millest johtus vennaskonna kahjunõue Gösekeni lese vastu.

Ackermannil kui õnnetuse ühel pealtnägijal tuli juhtunu kohta kohtus (veel 1687 koos Lorentz Buchau ja teistega) tun-

nistusi anda (EAA, f 858, n 2, s 1683), mistõttu ka tema viibimine Kullamaal, viibimise põhjus ja roll sündmuste käigus kirjalikult fikseeriti: „/.../ Esimesed küllalised, nende seas Juuru pastor Johannes Justus Ludwig pojaga, olid juba [matusele] kohale jõudnud ja kõhugi täis söönud, kui puunikerdaja Ackermann ja sulane Jaan õues kella ühe paiku

pilgud katusele pöörasid ning korstna kõrvalt kerkivat tuleleeki märkasid. Tugeva tuule toel võttis kuivõlgkatus kiiresti tuld ja ehkki pikk katuseredel kohe püsti aeti ja vee ning märgade riietega tuld summutada prooviti, ei olnud sellest abi ja katusele roninud kustutajad pidid varsti end ise ülepeakaela päästma. Samal ajal joosti tubadest välja asjadega,

Politseiameti palvus Kullamaa kirikus

Politsei- ja piirivalveamet muutub aina rohkem kogukonnakeskseks. Kirik on samuti osa ühiskonnast ja kogudused kogukonnaelu kandjad. Kirik on politsei koostööpartner ja ühiskonna alustala, seega on loomulik, et tehakse koostööd ja läbisaamine on hea.

Lääne prefektuur korraldab kaks korda aastas (emadepäev ja jõuluuag) kontsertjumalateenistusi Lääne prefektuuri piirkonna kirikus, et tutvustada politseile kirikuid ja anda kogukonnale teada, et politsei on rahva teenistuses.

11. mail oligi Kullamaa Püha Johannese kirikus emadepäevale ja Eesti vabariigi 100. sünnipäevale pühendatud ühine kontsertjumalateenistus. Teenisid Lääne prefektuuri kaplan Tuuli Raamat ja Kullamaa koguduse õpetaja Lembit Tammsalu. Musitseeri-

mis kätte juhtus, nagu mõned hõbekannud ja veel mõni vaagen, mille rase nõudepesija jõudis hirmuga sülle haarata /.../”

„Hoolimata taolise kirjaliku dokumendi olemasolust, ei saa Kullamaa kiriku Kolgata-gruppi ning veel vähem Gösekeni epitaafi pidada Ackermanni tööks, isegi kui väga tahaks,” kirjutas Kreem Facebookis. Tema sõnul erineb Gösekeni epitaafi nikerdusstiil kardinaalselt Ackermanni omast – see on maneristlik, kaugel akermann’likust püüdlusest järgida natuuri. Epitaafi nikerdusviisi ja -kvaliteedi lähi-vaatlus tellingult kinnitab seda veelgi ning jätab kehtima Sten Karlingilt pärineva ja hilisemate kunstiajaloolaste korratud väite, et epitaafi autor võib olla keegi meister Elert Thiele lähikonnast, näiteks Budewin Budeloch.

Kolgata grupi autor pole teada

Kullamaa suure Kolgata grupi puhul on Kreemi sõnul selge, et see ei saa pärineda Budelochilt, sest ühe aasta jooksul (mõlemad tööd on 1681. või 1682. aastast) ei saa keskpärasema meistri oskused saavutada sedavõrd kõrget kunstilist taset, mida näeb Kolgata grupi juures. Kolgata grupi figuuridel on head proportsioonid ja ilmekad karakterid.

Kolgata grupi figuuride uurimine ja esialgne analüüs viis uurimisgrupi järeldusele, et tegemist ei pruugi olla Ackermanni töökojas valminud teosega. Triumfikrutsifikatsioon võetud puidu- ja polükroomiaproovide uurimine laboris on veel ees.

Varem on Ackermanni uurimisgrupp uurinud Martna, Karuse ja Lihula kirikus leiduvaid skulptuure ja nende puhul on Ackermanni autorlus kinnitust leidnud.

Kaire Reiljan
Lääne Elu

sid Viljandi kultuuriakadeemia üliõpilased Raili Lilleorg ja Henri Tammai.

Täname Kullamaa Püha Johannese kogudust ja õpetaja Lembit Tammsalut koostöö eest.

Tuuli Raamat
Lääne prefektuuri kaplan

EELK Lihula Eliisabeti kogudus

Tallinna mnt 11, 90303 Lihula, Lääneranna vald, Pärnumaa, 5691 5347 (õpetaja), lihula@eelk.ee
Koguduse õpetaja Kaido Saak, diakon Meelis Malk, juhatuse esimees Raili Küttmann
IBAN EE032200001120076599 (Swedbank)
Jumalateenistus pühapäeviti kl 11

Pildikesi Lihula koguduse elust

Peapiiskop Urmas Viilma külastas 1. novembril Lihulat: käis kirikus ja kirikuõpetaja antiigipoes, koolis ja vallamajas ning sõi koguduse juhatuse liikmetega lõunat. Gümnaasiumis pidas ta õpilastele loengu väärtuste teemal. Vestlus jätkus õpetajate toa kohvilaual.

Piiskop Tiit Salumäe annab Lihula klassikalise muusika festivali lõppkontserdil tänukirja festivali korraldajatele perekond Järvidele. Festival oli juba kümnendat korda.

Koguduse juhatuse esimees Raili Küttmann valmistab kirikut muusikafestivaliks ette.

Ristimispüha.

Millele mõelda enne ajast igavikku minekut

Aasta lõpp paneb mõtlema aja kulgemisele. On igavik ja on inimese ajalikud, kiiresti mööduvad päevad. Jõuluõhtul, mil koguneme pühakotta kuulama rõõmsõnumit päästja sünnist, viime mõnele armsale hauakünkale küünla. Meenutame. Vahel on need valusad, ent siiski vajalikud mälestused.

Elame muutavas maailmas ja ka sellest ilmast lahkumine on muutunud. Endistel aegadel sündis see enamasti kodus lähedaste keskel. Praegu minnakse kas hooldekodu või haigla seinte vahel. Alles paarkümmend aastat tagasi maeti enamik inimesi kalmistule puusärgiga, nüüd on valdav tuhastamine ja urnima-

tus. Eks kõik muutub ja muutus ei pruugi olla ei hea ega halb. Tähtis on, mida need muutused meie kui inimesega teevad.

Kirikuõpetajana nende küsimustega kokku puutudes olen täheldanud, et suhtumine surma on muutunud pinnapealsemaks. See kõik on kuskil eemal. Kui siis tulebki nende asjadega silmitsi seista, on segadus suur. Mõnikümmend aastat tagasi teati veel täpselt, kuidas on kohane toimida, mis sobib, mis mitte. Praegu, paraku, enam nii ei ole ja tuleb ette üsna tavapäratuid olukordi. Mõnigi mõtleb, et saaks selle ebamugava asja rutem lihtsalt kaelast ära.

Aastasadadega kujunenud matusetraditsioon sisaldab aja-

tut tarkust ja on eelkõige selleks, et aidata inimesel uutest oludes toime tulla. Nii nagu inimlapse sündimine siia maailma on pikk ja keeruline protsess, nõnda on see ka siit ajast lahkumiseks. Igati asjakohane on sellega silmitsi seistes nõu küsida kirikuõpetajalt, hingekarjaselt. Selleks me olemas oleme!

On üks ütlemine, et kindlad on siin ilmas ainult kaks asja: surm ja maksud. Maksude optimeerimisega saavad nutikamad hakkama, aga surmaga kokku puudet vältida ei saa mitte keegi. Igauks, kes on sündinud, kord ka sureb. Kas on siis mõistlik eirata seda, mis on meie elus kindlamast kindlam? Sellele mitte mõelda? Sellega kohtumiseks

mitte valmistuda? Parem on paratamatud asjad endale selgeks mõelda, saada nendega sõbraks.

On üks teraapia, et inimesel palutakse ette kujutada endamatust. Milline see võiks olla? Kes on sinna kogunenud? Millele nad mõtlevad? Eks me kõik tahame, et see võiks olla üks ilus päev! Edasi tuleb küsimus, mida peaksid sa tegema praegu, et sinu siit ajast minek oleks just selline, nagu sa ette kujutad.

Need on küsimused, mille ees on hea aeg-ajalt peatuda. Surm on elu üks tähelepanuväärsemad sündmusi. Hea lõpetamine on alati väga tähtis ja paljuski meie endi teha.

Kaido Saak

Lihula ja Karuse koguduse õpetaja

EELK Lääne-Nigula Püha Nikolause kogudus

Nigula tee 1, 90807 Lääne-Nigula vald, Läänemaa, tel 479 6658, laane-nigula@eelk.ee, www.eelk.ee/laane-nigula
Koguduse õpetaja Leevi Reinaru, juhatuse esimees Tiina Võsu. Jutlustaja Kristo Hüdsi, õpetaja abilised Joel Reinaru ja Margus Pootsmaa. IBAN EE491010602004146002 (SEB)
Jumalateenistus pühapäeviti kl 12

Jane ja Kristo kogudusse kasvamise lugu

Novembri esimesel laupäeval olime koguduse esindusega Tallinna toomkirikus, kus meie koguduse noortetöö ja koguduse aktiivne liige Kristo Hüdsi ordineeriti preestriametisse.

Kuidas aga Kristo ja ta abikaasa Jane jõudsid koguduse juurde?

Jane: „Mind kutsus koguduse juurde mu sõbranna Kristel, varsti läksin noorteleeri, kus kogudus sai tuttavamaks. Toredad olid mitmesugused kokkusaamised, aga eriti meeldis JÄPE – kirikunoorte suvelaager. Seal kuuldu muutis mõttemaailma ja pani sügavamalt järele mõtlema. Kokku saime tihti, aga eriti head olid noortelaagrid Saaremaal ja mujal. Õppisin Taebla gümnaasiumis, noortetöö koguduses oli aktiivne, tegutses noortekoos.

Olime Kristoga varem kohtunud oma sõprade kaudu. Ühel aastavahetuse kokkusaamisel 2007/2008 suhtlesime rohkem ja Kristo küsis, kas ma sooviksin olla ta tüdruk. Et ma ise käisin

Preestripühitsuse saanud Kristo Hüdsi koos abikaasa Jane ja lastega Tallinna toomkirikus.

TIINA VÕSU

koguduse noorteõhtutel, tuli ka Kristo uudistama. Siis tuli Kristo leeri ja nii me kasvasime koos koguduse ellu. Tekkisid uued sõbrad, hakkasime ise vastutust kandma noorteõhtute ja teiste kokkusaamiste korraldamisel-elluviimisel. Kogudus sai lähedasemaks. Klassiõde Tuuli oli aktiivne, tõmbas kaasa ja koguduses ning koguduse kaudu tekkis palju uusi kristlastest sõpru, kellega oli hea jagada oma mõtteid ja koos olla. Noorteõhtutel Checkpoint käis palju külalisi, kes rääkisid alati midagi huvitavat või oma lugu, kuidas nad jõudsid Jumala juurde. Oleme koos kasvanud ja koos läheme ka edasi.”

Meil on Lääne-Nigula kogudusena hea meel, et oleme võinud ühe osa teie eluteest koos teiega käia. Soovime õnnistust Kristole uues ametis ja Janele neid ülesandeid täites, mis kaasnevad koguduse vaimuliku abikaasana, Jakobi ja Liisbeti emana!

TIINA VÕSU

Lääne-Nigulast lühidalt

23. jaan. EELK vaimulike konverents, õp Leevi Reinaru valiti aasta õpetajaks.

2. veebr. Tartu rahulepingu aastapäeva palvus.

18. veebr. Koguduse nõukogu koosolek.

24. veebr. Eesti Vabariik 100. Palvus.

13.–16. apr. Soomes Raahas ühine perelaager.

28. apr. Talgupäev kirikuaias.

30. apr. Kogudusemajja tuulekoja katuse vahetus.

4.–6. mai. Meie sõpruskoguduste päevad, tammede istutamine.

13. mai. Emadepäev, pühapäevakooliaasta lõpetamine.

17. mai. Lääne-Nigula valla ja EELK koguduste ümarlaud.

20. mai. Soome Raahe koguduse lastekooride kontsert.

9.–10. juuni. Külas Rápina koguduse koor ja õpetaja.

15.–16. juuni. Noortelaager Nuutsakul.

1. juuni – 26. aug. Teeliste kiriku projekt.

20. aug. Eesti taasiseseisvumise aastapäeva palvus.

26. aug. Kuld- ja hõbeleeripüha, külalised Rootsi Hakarpi kogudusest.

2. sept. Õppeaasta algus, kooliõpetajate õnnistamine.

15. sept. Ülemaailmne talgupäev kirikuaias.

16. sept. Leevi Reinaru ordinatsiooni 40. aastapäeva tähistamine.

28.–30. sept. Koguduse rühm kirikutepäeval Narvas.

7. okt. Pannkoogihommik, pühapäevakooli algus.

14. okt. Lõikustänapüha, koguduse koosviibimine, külaline Guldar Järve.

19. okt. Noorteõhtu koos Raahe noortega.

27. okt. Koolituspäev Luuka 10, õp Joona Toivanen.

10. okt. Talgupäev kirikuaias.

11. nov. Kaitseliit 100, mälestushetk vabadussõja ausamba juures.

15. dets. Ansambel Doxa Keilas perekliubi jõuluõhtul.

16. dets. Koguduse koosviibimine.

20. dets. Diakooniatöö jõululõuna koos vallavalitsusega.

Igal sõpruskogudusel on Lääne-Nigulas nüüd oma tamm

Igal pühapäeval meenutame kirikupalves oma sõpruskogudusi Soomes, Rootsis, Saksamaal ja Eestis. 4.–6. juunil olid aga sõpruskogudused meil külas.

Pastoraadi saali kogunes 21 väliskülalist ja 15 oma koguduse liiget. Oli varasemast tuttavaid ja oli neid, kes esimest korda Eestis. Esimese päeva lõpus pidasime õhtupalvuse, muusiku ja solistina teenis Elja Puukko Espoonlahti kogudusest.

Laupäeva alustasime tervitustega. Koosolijaid tervitas vallavanem Mikk Lõhmus. Piiskop Tiit Salumäe oli saatnud kirjaliku tervituse. Suusõnalise tervituse saatsid peapiiskop Urmas Viilma ja välissuhete assessor Kadri Põder. Kuulasime ettekannet „Tae-

variigi kodanikuna maailmas”, mille pidas Espoonlahti koguduse juhtivõpetaja Jouni Turtiainen.

Õhtupoole olime Haapsalus Rannarootsi muuseumis.

Pühapäeval istutas iga kogudus oma tamme. Jumalateenistusel jutlustas Saksamaa Schmalkaldeni praostkonna dekaan Ralf Gebauer, kes ütles: et me ei hakkaks ennast ülehindama, peame olema tänulikud Jumalale, me ei tohi Jumalat unustada.

Neil päevil kogesime usuosaduses kasvamist. Nüüd saame oma tänumõtted igapäevases kirikupalves seostada tuttavaks saanud inimestega sõpruskogudustes.

Leevi Reinaru

Lääne-Nigula koguduse õpetaja

EELK Martna Püha Martini kogudus

90601 Martna, Lääne-Nigula vald, Läänemaa, tel 479 2682, 5809 3633 (õpetaja), martna@eelk.ee, www.eelk.ee/martna
 Hooldajaõpetaja Küllike Valk
 Juhatuse esimees Anu Huusi
 Kantselei avatud teisipäeval kl 10–14
 IBAN EE051010602003962009 (SEB)
 Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kell 13 ning kirikupühadel

Munavärvimise talgud – ikka parem kui üksi kodus nokitseda.

Lõikustänapüha laad Martnas.

ARVO TARMULA

Jõululõuna 2017: lapsed jutlust pidamas.

AIRE ALJASTE

Piparkoogiöö 2017: piparkooke tehes glasuuri pealt kokku ei hoita.

KOGUDUSE FOTOARHIIV

Suur rõõm väikestest asjadest

Martnas teevad südame rõõmsaks väikesed asjad, õieti oleme õppinud tänulikud olema ka vähese üle. Nii olime rõõmsad viie ristitud lapse üle, kohalike ettevõtjate abi üle, kes aitasid katta koguduse jõululaua ja välja vedada kirikuaiast langetatud puid.

Martnas on kirik keset küla ja kui aina räägitakse postipunkti, lasteaiast või kooli sulgemisest, naljatletakse, et kirik on ainus, mis jääb.

Kogukonnale lähemale

Meie tegevused on mõeldud eelkõige kogukonnale. Kogukonnast tuli mullu algatus korraldada sügislaad, et tuua inimesed kirikule lähemale. Nii korraldasime ka tänavu mais ja oktoobri alguses kirikuehisel platsil laada. Jumalateenistuselegi jõudis siis

koguduseliikmeid, kes pole aastaid armulual käinud. Kontsert kirikus oli imeline, sellest said osa paljud nii lähedalt kui ka kaugemalt. Sügislaadal sõlmiti juba kokkuleppeid koostamiseks kevadisel rohevahetuslaadal.

Koguduse jõululõuna on oodatud sündmus. Martna põhikooli õpetajalt Anu Suikilt koolilapsi esinema kutsudes selgus, et peaaegu kogu koolipere on nõus laulukooris osalema, et aga saaks jõulupeole. Koolilapsed olid ka jumalateenistusel talvekirikus ja nende abiga kanti ette jutlus Jeesuse ristimisest Jordani jões.

Kogukonnale avatud üritused olid ka piparkoogiöö ja munavärvimise talgud. Laste kaunistatud piparkoogid jagasime välja jõuluõhtu jumalateenistusel, kodukülalastel said värvilisi mune ka eakad koguduseliikmed.

Koos lastega avastasime veebruaril kõige külmemal ööl, milline näeb kirik välja, kui teda taskulambi valgel uurida. Ridala kirik ja pastoraat paistsid hoopis teistsugused kui päikesepaistisel suvepäeval.

Rõõm ühisest tööst

Suvelaager oli laste rõõmuks õõbimisega telkides. Vaevalt olid viimased jutupaunikud unne suikunud, kui esimesed ärkajad juba mänguväljakule hiilisid. Põnev oli palverännak ja suplus meres, sai taluloomi silutada ja süüa ning lõkkel vahukommi grillida.

Eesti riigi 100. sünnipäeva pidasime kirikus. Kokku olid tulnud koguduse liikmed, koolipere, osavallavalitsuse ja -volikogu liikmed. Martna rahvast tervitas praost Leevi Reinaru. Asetasime lilled Martna kiriku-

aias seisvale Vabadussõjas langenute mälestussambale. Kohvi- ja koogilaud oli kaetud Martna kooli, seal tutvustati ka tublisid tehnikahuvilisi lapsi. Oli rõõmus osadus, kooki ja kiluvõileiba viidi eakatele koju kättegi.

Suur on rõõm sõprade külaskäikudest. Võõrustasime Soome sõpru Keski-Porist ja Muuramelt. Sel suvel sai tulla koju ka Martna koguduse viimase päris oma õpetaja Eduard Samuel Lindi tütar Mirjam Lagos koos abikaasa Aarne ja poeg Juhaniaga. Lagoste pere kinkis kogudusele maali „Kristuse pilkamine”. See on nüüd talvekiriku seinal.

Tunneme ühiselt tehtud taevariigi tööst suurt rõõmu. Kui jagada muret, jääb seda vähe-maks, kui jagada rõõmu, saab see mitmekordseks. **Küllike Valk**

Martna koguduse õpetaja

EELK Mihkli Miikaeli kogudus

88421 Mihkli, Lääneranna vald, Pärnumaa, 5691 5347 (hooldajaõpetaja), mihkli@eelk.ee, www.eelk.ee/mihkli
Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, tel 553 0045, diakon Meelis Malk, juhatuses esimees Targo Pikkmeets
IBAN EE531010902000832007 (SEB)
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 14

Mihkli kiriku orelil saab taas Taevaisa kiita

Mihkli püha Miikaeli kirikule on 1871. aastal ehitatud oreli meister Gustav Normann. Selle kohta on kirjalik kinnitus ventiilikasti siseküljel: „Diese Orgel ist gebaut im Jahr 1871 von Gustav Normann in Reval durch Vermittelung des Herrn Pastor Schmidt.“ Vahendajaks on märgitud Wilhelm Robert Schmidt, kes oli aastail 1851–1887 Mihklis pastor.

Hea kõlaga orel

Gustav Normann (1821–1893) on tõenäoliselt üks paremaid Eesti soost orelimeistreid. Kõik tema ehitatud instrumendid on keskmise suurusega, omades enamasti iseseisvat pedaali. Pillid on väga hea käsitööndusliku ja kõlalise viimistlusega. Seetõttu on need ajale hästi vastu pidanud, nii et kogudustel pole olnud tarvis mõelda uue oreli soetamisele.

Kõik need head omadused on Mihkli orelis olemas ja originaalsena säilinud. Pilli suurus on seitse helisevat registrit manuaalis ja kaks registrit pedaalil. Tihtilugu ehitas meister, tõenäoliselt majanduslikel kaalutlustel, põhiregistrite bassiosad kokku, et vähendada suurte puitviledel hulka. Tulemuseks oli kõlavärvi muutumine ühe registri piires. Vaid üksikuis instrumentides pole seda tehtud ja nende hulka kuulub ka Mihkli orel.

Katsetades originaalse tuulesurve otsingul, jäi see teiste Normanni orelitega võrreldes mõnevõrra madalam. Sellest tingituna on saavutatud registrite laulevtoon ja väljendusrikas heli algus ehk strihh. Tõstaksin eriti esile oreli pearegistrit Principal 8', samuti Prestant 4', Mixtur 3x. Väga ilusa kõlaga on puidust Bordun 16', samuti tüsedad puidust pedaalregistrid, mis annavad orelil kõlale hea vundamenti.

Selle originaalsena säilinud instrumendi elluäratamise idee algatas prof Andres Uibo. Läänud

Mihkli orelil musitseerib maestro Andres Uibo. TOOMAS MAARAND

Orel vaikus 28 aastat

Usupuhastuspäeval, 31. oktoobril said kirikulised taas kuulda, kuidas kõlab 28 aastat vaikinud Mihkli kiriku orel. Kontsertjumalateenistusel oli umbes 120 kirikulist.

Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu sõnul jäi orel 1990. aastal tehnilistel põhjustel seisma. Nüüd töötas meister Ago Tint terve suve orelil kallal ja pill sai taas hääled sisse. Restaureerimine läks maksma 5000 eurot, peamine rahastaja oli kogudus, kuid oli ka annetajaid.

kevadell alustas ta jälle orelireise Eesti kirikus ja valis – tõenäoliselt teadlikult – esimeseks peatuspaigaks Mihkli. Ta helistas ka minule, öeldes, et lähme vaatame, miks see orel vaikus. Me kumbki polnud varem Mihklis käinud. Siiaamaani on minule arusaamatu, miks on see pill nii pikalt vaikinud. Muidugi, vaadates maksimalistina selle orelil peale, on see ainuõige otsus – tuleb ette võtta põhjalik restaureerimine, mille maksumust peaks kirjutama viie-, ehk isegi kuuekohalise arvuga.

Sellele otsusele aga võiksime orelite puhul jõuda enamikus Eesti kirikutes. Kas see on ülepea põhjendatud, ei ole üldse kindel. Kui mõnel kogudusel on tubli projektikirjutajast eestvedaja, siis jõudu tööle!

Terve suvi tööd

Mina olen kogu oma orelimeistri tööaja olnud ka kirikus organist. Saanud õpetuse algel prof Hugo Lepnurmelt, ütlesin tema sõnaga: „Eks see orel üks Jumala kiitmise massin ole.“ Seetõttu leidsin ka kogudusele odavama

ja sobivama viisi, kuidas uhke pill jälle hääled sisse saab.

Puhastasin orelil ja kogu vilestiku põhjalikult, sirutasin vormidel metallviledel otsaringid (hämmastaval viisil polnudki need eriti katkised), tegin mõned uued viled kadumaläänute asemele, liimisin kokku terve hulga väiksemaid puitviledel, uuendasin kõigi toonventiilidel juhttihvtid. Vaid klaviatuurid tuli põhjalikult restaureerida, sest need olid mingil ajal naeltega parandatud ja roostetanud.

Olen kohanud mitme organisti huvi tulevaval suvel sellel pillil mängida. Kavatsen kevadel enne kontserte pilli uuesti üle vaadata ja häälestada. Kindlasti hüüab see uhke instrument Mihkli kirikus veel pikki aastakümneid Taevaisa kiituseks.

Ago Tint
orelimeister, organist

EELK Märjamaa Maarja kogudus

Pärnu mnt 26, 78301 Märjamaa, Raplamaa, tel 511 8419, marjamaa@eelk.ee, www.eelk.ee/marjamaa

Koguduse õpetaja Illimar Toomet, juhatuse esimees Neeme Laurits

Kantselei avatud K, N kl 10–13

IBAN EE942200221045598835 (Swedbank), EE651010802004844007 (SEB)

Missa pühapäeviti kl 11, kolmapäeviti kl 18.30, esmaspäeviti, teisipäeviti, neljapäeviti ja reedeti kl 7.30

Abielu – pigem erand kui reegel

Märjamaa kiriku võidukaare all seisab protsessioonirist. See on kingitus pulmalistelt, kes osalesid laulatusel 2013. aastal. Pärast viit aastat vaikust, 2018. aasta suvel, oli laulatusi tervelt kolm. Siinse koguduse kohta ei ole seda sugugi vähe. Ehkki kõik kolm paari elasid juba enne pulmi koos, võib olla rõõmus, et nüüd on nad avalikult teineteisele töötuse andnud, ühise perekonnanime võtnud ja Jumalalt oma abielule õnnistust palunud. Kui asjad juba nii hästi on läinud, ei peaks ju sellest pikemalt kirjutamagi. Kahjuks on abiellumine ja ammugi laulatamine pigem erand kui reegel.

Ometi on abielu tähtis mitmel põhjusel. See on parim keskkond laste kasvatamiseks. Ehkki aeg-ajalt esitletakse „uurimusi”, mille kohaselt mõni uudne perekonnamudel annab lastele täpselt niisama head kasvutingimused kui traditsiooniline, on enamasti tegemist soovmõtlemisega. Tegelikkus on teistsugune.

Lastele parim variant

Kanada teadlane Douglas W. Allen on vaadelnud 200 000 keskkooliõpilase õpitulemusi ja leidnud, et kõige paremini õpivad need, kes elavad oma isa ja

ema registreeritud abielus. Kõik teised peretüübid (n-õ paremusjärjestuses) – registreerimata kooselus, üksikvanemaga, kärgpered ja homopaarid – on lastele halvem variant. Mis ei tähenda, et kõik traditsioonilised perekonnad oleksid õnnelikud või et mõni võõrasema ei teeks lapse heaks lausa kangelastegusid.

Ilmselt annab abiellumine perekonnale midagi juurde. Nii mõnigi ütleb, et ega paber (abieluleping) tee õnnelikuks. Aga õnnetuks ka mitte! Sünnitunnistuskki ei tee inimest õnnelikuks, ometi on isale, emale ja lapsele vaja, et tunnustatud oleks nii nende ühtekuulumine kui ka vastastikused õigused ja kohustused. Niisamuti tunnistab abieluleping ühtekuulumisest, vastastikustest õigustest ja kohustustest.

Tähtajatu leping

Abielu on eriline leping, ta sõlmatakse terveks eluks. Seadus lubab kokkuleppeid sõlmida kindlaks tähtajaks. Abielu „tähtaega” kokku leppida ei saa. Abielu sõlmatakse avalikult, sellega antakse omadele ja võõrastele teada, et enam ei olda mitte „vabad”, vaid „abielus”. Mõlemat korraga olla ei saa.

Põhjusi, miks abielu ja sellele õnnistuse palumine on risti-

Protsessioonirist Märjamaa kirikus.

ILLIMAR TOOMET

inimesele tähtis, võiks lugeda palju, nimetan neist paari. Nii vana kui ka uus testament räägivad mehe ja naise abielust kui loomises inimesele antust, st abielu on niisama vana kui inimkond. Samuti võrreldakse piiblis jumalarahva ja Jumala suhet abieluga. See tipneb piibli viimase, ilmutusraamatu kirjeldusega taevariigist kui

pulmapeost. Mõlemal puhul on abielu sisuks enese andmine teisele poolele. Üksnes nii saavad mees ja naine „üheks lihaks” (1Ms 2: 24; Mk 10: 8). Nii nagu Jumal annab ennast otsani, tuues ohvriks oma Poja, annab kogudus ennast otsani (vrd Ef 5: 1–2). Üksnes nii saab ja jääb jumalarahvas Jumala omaks. **Illimar Toomet**

Kellamees

„Mina olen Märjamaa kellamees Lible!” Just nõnda esitleb end tavaliselt Märjamaa kirikuteenija, kelle nimi pole sugugi mitte kirjanik Lutsu „Kevade” järgi Kristjan Lible, vaid hoopis Ants Liiva (pildil). Enam kui kümme

aastat kirikus vabatahtlikuna kellamehe tööd ja kõike muud vajalikku teinud abiline ei pelga ühtki tööd.

Põgusalt suheldes võib jääda mulje, et Ants on rohkem jutuja naljamees. Kirikuõpetajana saan aga kinnitada, et oma

tööd tehes on Ants hoolikas, et mitte öelda – päris pedantne. Ei mäleta, et ta oleks hilinenud või teinud midagi lohakalt. Suhtumine „ah, käib küll” on talle võõras.

Tänutäheks tasapisi toimetatud ja paljudele märkamatu töö eest anti nelipühäl Tallinna

toomkirikus talle üle kirikuvalitsuse tänukiri.

Ka kohalik kogukond tunnustas Ants Liivat vabatahtliku töö eest kirikus ja kohalikus päevakeskuses. Eesti vabariigi aastapäeva aktusel anti talle Märjamaa valla tänukiri.

Illimar Toomet

Pirukapäev

Karjala pirukaid võib saada toidupoest, aga hoopis teine maitse on, kui neid ise valmistada. Märjamaa kogudusemajja tuli õpetust jagama Mari-Kaarina Hiltunen, kes on pärit Ida-Soomest ehk otse selle toidu kodust. Märjamaalaste hea tuttav Kirsti Sämpi on aga Soome meister Karjala pirukate küpsetamises.

Esmalt pandi täidiseks minev riis keema. Siis läks tainateoks. Üks tainas valmistati eriti peenest rukkijahust, teisele lisati kanisujahu. Mida õhem tainas, seda parem, õpetas Mari-Kaarina. Ahi peab olema väga kuum, 250–300 kraadi. Kuumad pirukad pintseldata üle sulavõiga. **Reet Saar**

Raahe lastekoor.

MARTIN TOOMET

Inglite laul

Nelipühäl oli Märjamaal Raahe koguduse sajapealine lastekoor. Kui nii suure hulga lastega toimetulek on paras katsumus, siis nende laul kõlas suisa ingellikult. Koori juhatasid Jouni Pietiläinen ja Asko Rautakoski.

Kolmainupühäl rõõmustas kirikumuusikaliidu korral-

datud viie muusiku kontsert „Vaata, hommik koidab”.

Oktoobris kõlas Vanalinna hariduskollegiumi keelpilliorkester Rasmus Puuri juhatusel. Veljo Tormise „Tornikell minu külas” ja Tõnu Oja esitatud tekst panid helisema pillikeeled ja kuulajad.

Illimar Toomet

Kolm ühes

Soome Raahe koguduse pe-relaagrists võtsid osa Märjamaa, Kullamaa ja Lääne-Nigula kogudus. Märjamaa 15-liikmeline rühm koosnes pühapäevakoolilastest ja nende vanemaist. Kultala laagrikeskuses oldud kolme päeva jäid palvused ja piiblitunnid, kontserdid ja mängud.

Jumalateenistusel Raahe kirikus kõneles Illimar Toomet, Vihanti kogudusemajas jutlustas eesti ja soome keeles Joel Reinaru.

Kolme Eesti koguduse sõpruskogudus Raahes on moodustunud Raahe, Pattijoe ja Vihanti liitumisel. Sõprusühenduste algusest möödub peagi 30 aastat.

Illimar Toomet

EELK Noarootsi Püha Katariina kogudus

91201 Pürksi, Lääne-Nigula vald, Läänemaa, tel 5194 9461 (juh. esimees), 5649 8724 (õpetaja), noarootsi@eelk.ee, www.eelk.ee/noarootsi
Hooldajaõpetaja Leevi Reinaru. Õpetaja abiline Margus Pootsmaa, juhatuses esimees Tiit Tulvik
IBAN EE2200001120110413 (Swedbank)
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 14

Rooslepa kabel on tähtis kohtumispaik

1930. aastail elas Noarootsi praeguse osavalla alal ligi 6000 rootslast. Toona oli vald jagatud Noarootsi ja Riguldi vallaks. Riguldil asus Rooslepa kabel, kus peeti jumalateenistusi, ristseid, pulmi ja matuseid. Kabel oli tolleaegsele eestirootslaste kogukonnale oluline kohtumispaik. 1940-ndate alguses pages enamik eestirootslasi Rootsi, külad jäid tühjaks. Okupatsiooni ajal kabel hävitati. Kui Eesti taas vabaks sai ja eestirootslased tagasi pöördusid, nägid nad masendavat vaatepilti – kabel oli varemeis!

Mõned Riguldi-Noarootsi kodukandiühingu liikmed hakkasid tülilingeliselt tegelema Rooslepa kabeli taastamisega ja tänu valla heasoovlikkusele leidis see aset 21. sajandi hakul. Kabel taaspühitseti 2007. aastal. Sellest sai väga kaunis kabel, näeb suuresti välja nagu enne sõda.

Pärast kabeli pühitsemist otsustas meie ühing uurida, kas kojupöördumisenädalal võiks seal taas jumalateenistust pidada. Kojupöördumisenädalal naasevad paljud endised Riguldi ja Noarootsi elanikud oma ko-

KOGUDUSEARHIIV

Ingegerd Lindström (esiplaanil) Rooslepa kabelis, eestirootslaste kodukandipäeval juulis 2018.

dukanti, et suhelda ja möödunud meenutada, ning näevad taas oma vanu maju ja maid. Sellele nädalale sobib väga hästi ühine jumalateenistus kabelis. Võtsime ühendust Noarootsi Püha Katariina koguduse ja selle juhataja Tiit Tulvikuga, kes pidas seda kohemaid väärt mõtteks. Nii algas juba 11 aastat kestev koostöö meie seltsi ja koguduse vahel. Nüüd on meil Rooslepa

kabelis igal aastal olnud jumalateenistus koos muusikaliste etteastetega. Tiit Tulviku abita poleks neid jumalateenistusi peetud. Tema leiab kirikuõpetaja, muusika jm teenistusele vajaliku. Oleme selle abi eest tohutu tänulikud!

Igal aastal arutame juba varakevadel, kuidas võiks selle aasta jumalateenistus välja näha, ja meie kõigi rõõmuks tuleb sellest

igal aastal ilus ning helge elamus. Igal aastal täitub kabel rootslaste ja eestlastega, kes seda elamust jagavad.

Täname meeldiva koostöö eest nende 11 aasta jooksul. Riguldi-Noarootsi kodukandiühing soovib kogudusele häid jõule ja head uut aastat!

Ingegerd Lindström
Riguldi-Noarootsi kodukandiühingu juhataja

Esbo on Noarootsi kogudusele kindel tugi

Noarootsi sõpruskogudus Soomes on rootsikeelne Esbo. Soomes on üle 50 rootsikeelse koguduse, Esbo on üks neist. Kogudusel on ligi 15 000 liiget. Kogudus korraldab üritusi terves Esbo linnas, mis on Soome pealinna Helsingi üks naaberlinnu.

Esbo rootsi kogudus soovib Noarootsi kogudust majanduslikult abistada ja tema tegevuses sõbrana tuge pakkuda. Meie sõprussuhted said alguse juba 1980-ndate lõpus. Meil on kombeks olnud vastastikku igal aastal külas käia, ühiseid jumalateenistusi pidada ja muul moel läbi käia.

2018. aasta kevadel külastasid Noarootsi gümnaasiumi õpilased Esbot ja kohtusid Mattlideni gümnaasiumi õpilastega. Õpilased õppisid üksteist tundma, käies ühel päeval koos Helsingis ja veetes

ERAKOGU

Noarootsi koguduse esindus Esbos tänavu 28. oktoobril.

teise päeva koos. Suheldi rootsi keeles, kuid aeg-ajalt vajati ka tõlkimisel abi. Mõnikord mindi üle inglise keelele. See on tore, et noored saavad võimaluse üksteist tundma õppida ja üksteisega suhelda, ületades riigipiire ja keelebarjääre.

Suvel korraldas rühm Esbo koguduse liikmeid sõidu Noarootsi. Külastasime kirikut ja

kabelit ning meid võeti väga hästi vastu. Tänavu oktoobrisaga külastasid noarootslased Esbot. Koos käisime Põhja-Esbos asuvas Haltia loodusemuuseumis. Pühapäeval pühitsesime Esbo toomkirikus armulauaga jumalateenistust, kus jutluse pidas praost Leevi Reinaru.

Roger Rönneberg
kirikuõpetaja

Meelde jääv reis Järvakanti

19. augustil võttis Leevi Reinaru meid Pürksis oma bussi ja algas sõit. Kõigepealt olime Lääne-Nigula kirikus jumalateenistusel, siis võtsime suuna Järvakandile. Seal võttis meid vastu hubane puidulõhnaline puukirik. See oli alevivalitsuse majast 1996 ümber ehitatud kirik. Kogudus tähistas sel päeval oma kiriku 22. aastapäeva. Pärast teenistust kaeti õues laud paremate paladega.

Edasi külastasime palvemaja. Meie giid Lea oli kunagi seotud Noarootsiga, ta töötas 1970. aastail Sutlepa velskripunktis. Tutvusime ka Kehtna Peetri (1854) ja Rapla Maarja-Magdaleena kirikuga (1901).

Järvakandi Pauluse kirik ja Noarootsi on omavahel eestpalvekirikud. Järvakandi rahvas tuli Noarootsi vastukülastusele 9. septembril.

Helgi Kliss
koguduse liige

EELK Nõva Püha Olevi kogudus

91101 Nõva, Lääne-Nigula vald, Läänemaa, tel 521 8467 (õpetaja), 562 1438 (juh. esimees), nova@eelk.ee
Koguduse õpetaja Peeter Krall, juhatuse esimees Silja Silver. Jutlustaja Aino Aarniste
IBAN EE702200001120116909 (Swedbank)
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 11

Talgumatk Nõvale

17. mai varahommikul asus bussitais Soome Liedo koguduse inimesi teele, et jõuda Nõvale, oma sõprusvalda ja sõpruskogudusse. Meie sõbrasuhted ulatuvad juba aastasse 1995. Just siis kohtusid meie esindajad esimest korda Nõva rahvaga ja minulgi oli rõõm sellest kohtumisest osa saada. Kohe tekkisid head suhted, sellele tuginev koostöö on hästi toiminud juba 23 aastat. Seekord läksime appi Nõva kiriku korrastustööle nii majanduslikult toetades kui ka ise käed külge pannes. Meie matkajuhid olid Outi Niiniahja ja Martti Heikkilä, sest neile on sealsed paigad tuttavad juba varasemalt käikudel. Tallinas kohtusime ka sealse soome kogudusega.

Soome sõbrad kirikus talgutel.
ERAKOGU

Vastuvõtt oli soe nagu alati. Enamik majutati kogudusemajaga, mille kohandamine majutuseks jõudis lõpule mullu.

Järgmisel hommikul jagunesime kahte rühma: üks tutvus Haapsalu ja ümbruskonna kirikutega, teine asus kirikus tööle. Päev hiljem vahetusid osad. Mõlemal õhtul olid koosviibimised,

rikkalik söögilaud, vestlused, saunatamine ja karastav suplus.

Sündis palju uusi tutvusi ja senised said taaskinnitust. Pühapäeval olime koos jumalateenistusel.

Nõva kirik on ju Eesti mandriosa vanim puukirik, väike, aga väga hingeminev. Teenistust juhtis Nõva õpetaja Peeter Krall,

jutlustas Liedo kirikuhärra Risto Leppänen. Pühapäeva pärastlõunal asusime koduteele. Soovime Nõvale ja kõigile Eesti kogudustele Kõigeväelise Jumala kaitset ja õnnistust. Olete meie palvetes ja me rõõmustame kiriku üle, kuhu teil on võimalus koguneda.

Martti Heikkilä
Liedo koguduse usaldusisik

Nõva kogudusel oli õnnistusrohke aasta

Nõva kirik on värvitud, põhjapoolsed aknaluugid on paranduses. Rähniaugud plommitud, lõunapoolne katus uuesti tõrvatud. Vitraažakende kaks väikest ruutu on restaureerimisel. Värvimise eeltöö – värvipinna puhastuse – tegid suure osas sõpruskoguduse talgulised.

Kiriku teistkordne värvimine ja torn jäävad kevadeks. Torni voodrilaad on suuresti mädad, vana vooderdise sobivad uued laad on vaja töökojas valmistada.

Kiriku sisetöödeks saame raha LEADERi meetmest, otsus on juba tehtud. Tööd saab alustada aasta lõpul, nii et jõuluajal

on kirik seest veel „vana näoga”. Kultuurkapitalile on tehtud taotlus kahe aknaruudu korrasdamiseks.

Igapühapäevastel jumalateenistustel teenisid mitmed külalisõpetajad. Teeliste kirik oli avatud laupäeval ja pühapäeval, kokku 26 päeval. Muul ajal sai kirikusse kokkuleppel.

Liedo sõpruskogudusest oli talgupäeval 17.–20. mail 21 inimest.

Laagrid kirikumajas olid 29. juunist 1. juulini. Soome noorte skaudilaager oli 4.–10. augustini (40 osalejat). Vaikuse laager oli 30. juulist 3. augustini, laste- ja

noortelaager 10.–12. augustini. Kirikumaja külastasid ka matkajad jm öömajalised.

Koorilauljad on hoolsasti harjutanud ja koor on registreeritud tuleva suve laulupäevale. Koor esines Lääne-Nigulas 22. aprillil, Rooslepa kabelis 8. juulil, Piirsalu kirikus 9. septembril. Ka Nõval 2. juunil peetud vaimulik laulupäeval osales meie koor. See oli suursündmus ja õnnistatud päev kogu Nõvale. Seda jääb meenutama pooletunnine videofilm. Viimane vaimulik laulupäev oli Nõval 1936. Koguduse tänu Nõva inimestele, kes aitasid kaasa selle päeva õnnestumisele!

Rõõmustav on olnud koostöö sõpruskogudustega, eriti palju abi oli Tarvasjoe-Liedo koguduse talgulistest. Meie juhatusel liikmed külastasid Munsala kogudust. Nendega koos 2017. aasta kevadel Nõva kiriku juurde istutatud dekoratiivõunapuul olid juba esimesed viljad.

Koos on käinud reedene palverühm. Lapsed on alustanud lauluringi. Eakamad ootavad piiblitunde, sünnipäevalapsed meelshoidmist, koguduse inimesed kaasamist, paberid korrastamist. Ühisüritused liidavad ning toovad koguduse juurde uusi ja vanu liikmeid.

Silja Silver

EELK Piirsalu kogudus

90902 Piirsalu, Lääne-Nigula vald, Läänemaa, tel 553 0045 (hooldajaõpetaja), 5691 6726 (juhatuse esimees), piirsalu@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Maie Hinno
IBAN EE22200001120167631 (Swedbank)
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 13.30

Kiriku 155. aastapäeva tähistamine.

KOGUDUSE ARHIIV

Juubelite aasta Piirsalus

Veebruaris tähistasime Eesti Vabariigi 100. aastapäeva koos ka Naiskodukaitse Risti jaoskonnaga 90. sünnipäeva. Palvusest kirikus võttis osa Naiskodukaitse esindus. Pidulikkust lisas südantsoojendava isamaalise lauluga esinenud Liis Leppmaa, keda saatis kitarril Guido Ulejev. Et kirik oli jahe, soojendasid meid pärast kuum kohv ja tee, kõrvale sõime torti ja kringlit.

Juulis oli kirikus kontsert, kus esines kristlik pereansambel Eluallikas. Selle moodusta-

vad ema, isa ja kaheksa last, kes üheskoos imeilusasti laulsid, ja lapsed mängisid veel mitmesuguseid pille. Kontserdi lõpus laulsime kõik koos pillide saatel „Hoi, Jumal, Eestit!” ja riigihümni. Kõigile jättis kontsert väga meeldiva mulje.

Juulis tähistasime ka Piirsalu küla esmamainimise 500. aastapäeva kohalike inimeste kirjutatud ja mängitud näidendiga Liiva talumuuseumis.

Septembri teisel pühapäeval oli kirikus tavapärasest rohkem rahvast, sest siis pidasime kiriku

155. aastapäeva. Jumalateenistusel tervitas meid praost Leevi Reinaru, kes andis üle tänukirjad koguduse toetajaile. Pidulikkust lisas Nõva koguduse koori esinemine. Külla olid tulnud meie endine õpetaja Ants Leedjärv abikaasa Tooniga ja sõpruskoguduse esindus Vahastust. Osa võtsid ka Piirsalu külaseltsi juhatuse liikmed.

Meie kogudus on väike ja vananev, kuid Jumala abiga püüame edasi minna.

Maie Hinno

koguduse juhatuse esimees

Esmamuljeid uues koguduses

Selle aasta 1. juunist teenin Nõva kõrval hooldajaõpetajana ka Piirsalu kogudust. Kohanemise tegi kergeks soe vastuvõtt ja siiras valmidus koos edasi minna.

Ent silmitsi tuleb seista ka uute muredega. Kiriku plekist katus vajab vahetamist, puitpõranda all askeldab majavamm. Projektid on juba ammu, aga välise rahalise toeta jäävad need ilmselt veel kauaks oma aega ootama. Kuni ei ole koguduses inimesi, kes oskavad projekte kirjutada, tuleb meenutada peapiiskopi sõnu, kes julgustab panustama pigem inimestesse kui betooni.

Kui koguduse aktiivseid liikmeid ei ole mitte sadades, nagu kunagi varem, vaid paremal juhul mõnikümmend, on sellel nii halb kui ka häid külgi. Tosinkond armulual põlvitavat inimest sarnaneb Kristuse tosinajungriaga. Sadu ja sadu toideti kahe kala ja mõne leivaga, aga nad ei jäänud Kristuse juurde. Nende sadade kõrval oli ka tosin jungrit, kes Tema juurest lahkuda ei tahtnud ega saanudki, sest nagu ütles Peetrus: „Issand, kelle juurde me peaksime minema? Sinul on igavese elu sõnad.”

Peeter Krall

õpetaja

EELK Ridala Püha Maarja Magdaleena kogudus

90411 Kolila, Haapsalu linn, Läänemaa, tel 472 4210, 5809 3633 (õpetaja), ridala@eelk.ee, www.eelk.ee/ridala.

Koguduse õpetaja Küllike Valk, juhatuses Ülle Kariler

IBAN EE021010022083660008 (SEB) ja IBAN EE912200001120200048 (Swedbank).

Kantselei avatud neljapäeviti kell 15–18. Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval ja kirikupühadel kell 13

Kihelkonnapäeval sai iga küla oma puu

Kihelkonnapäeva korraldamise mõte tekkis Ridala koguduses peetud mõttetalgutel, väike tõuge tuli ka väljastpoolt. Nimelt valmistub kogudus 2020. aastal tähistama oma esmamainimise 800. aastapäeva.

Juba varem oli mõte rajada koguduse söötis seisvale heinamaale õunaaed. Seda toetas tõik, et Ridala kandi mees Aleksander Siimon on kuulus õunaaretaja. Leidsime, et kaasata tuleks ümberkaudsed külad. Tähistamist vajasisid EELK 100., reformatsiooni 500. ja kodumaa 100. sünnipäev. Leidsime, et võiksime küsida toetust ka „EV 100” kingiidee projektist.

Ime läbi osutuski meie taotlus 2017. aasta kevadvoorus Läänemaal ainsaks Kodanikuühiskonna sihtkapitali ja riigikantselei toetuse saajaks.

21. juulil, koguduse nimipühaku Maarja-Magdaleena nimepäeva ehk madlipäeva laupäeval koguneski rahvas Ridala mäele. Alustasime päeva Aleksander Siimoni mälestamisega Ridala vanal kalmistul.

Kontsertidele kogunes kirikutäis rahvast. Esinejad olid seda väärt, et neid hardas imetluses kuulata. Esinesid Haapsalu pois-

tekoor (dirigent Kadri Kelner) ja kammerkoor Collegium Musicale Endrik Üksvärava juhatusel.

Pärast kirikukontserti tuli kohalike käsitöötajate ja talutoodete laat. Seejärel olime valmis kihelkonna õunaaia rajamiseks ja Eesti riigile sünnipäevakingituse üleandmiseks. Koguduse liikmed olid teinud õunaaia ümber jänese- ja kitskindla traataia. Augud õunapuudele kaevati naabrite kopa abil nädal enne, puudepesad rikastati hobusesõnnikuga, kohapeale veeti paakauto ja algas usin kastmine.

Kihelkonnapäeva hommikul tõi kaubik Polli aiandusuuringu keskusest 59 õunapuud kihelkonnaaeda ja ühe Madli-nimelise õunapuu meie Kärkölä sõpruskogudusele. Nad istutasid koguduse õunaalleesse sõpruse märgiks oma kingitusepuu.

Õunaaeda istutati kahekaupa 30 õunasorti: kaks viirgu on suviseid õunu, kaks sügiseisi ja kaks selliseid, mida annab ületalve pidada. 59 puud sümboliseerivad 56 Ridala kihelkonna küla, kaht asulat ja üht linna (Haapsalu). Piiskop Tiit Salumäe õnnistas õunaaeda ja kohalolijaid.

Küllike Valk

Ridala koguduse õpetaja

Kihelkonnapäeva eelõhtul värviti kihelkonna triibumustrisse ka postkastisein. Koguduse noorlige Anett oli abis nõu ja jõuga.

Jõuluvalgus Ridalas

Esimesel adventil süütasime Ridala kirikus jõulupuul esimese küüna. Jõulumeeleolu lõi Martna laulukoor Piret Leiumaa juhatusel. Jõuluvalgust jagas Loviisa.

ÜLLE KARILER

Võidupüha Ridalas

Tänavu lubas võidutule maa-rahvale tuua linnapea Urmas Sukles. Külarahvas kutsuti gi kokku ja Ridala põhikooli laululapsed Anne Pääsukese juhatusel harjutasid ilusaid isamaalisi laule.

Kokkulepitud ajal keeraski kiriku teele linnapea lahtine villis, linnavalitsuse avalike ja välissuhete nõuniku Tõnu

Parbuse käes lehvib Haapsalu linna lipp. Kirikulised võtsid võidutule ja linnalipu südamilikult vastu.

Ridala kirikus seisab nüüd riigilipu ja Ridala valla lipu kõrval ka Haapsalu lipp. Valla lipu andis mullu kogudusele hoiule toonane vallavanem Helen Rammu.

Küllike Valk

(Vasakult) Tõnu Parbus, Urmas Sukles, Küllike Valk ja Anne Pääsuke 24. juunil Ridala kirikus.

ANU ALJASTE-SITS

EELK Varbla Püha Urbanuse kogudus

88201 Varbla, Lääneranna vald, Pärnumaa, tel 553 0045 (hooldajaõpetaja), 503 7796 (juhatuse esimees), varbla@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu. Juhatuse esimees Lea Lehis
IBAN EE321010902000835004 (SEB)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 13.30

Aasta tähtsaim jumalateenistus

2. septembril peeti Varbla kirikus kuld- ja hõbeleeri ning ristimisjumalateenistust, teenisid õpetajad Lembit Tammsalu ja Ulf Sundqvist Pirttikylä kogudusest. Organist oli Ivi Kask. Piduliku sündmuse puhuks oli trükitud eraldi laululeht.

Ristiti öde-venda Armin ja Adeele Adlerit. Hõbeleeris uendasid oma leeritootust leerilapsed, kelle õnnistamisest oli möödas 25 aastat või rohkem. Need olid Kaarin ja Raivo Palmiste, Lea Lehis, Vaike Kuld, Laine Veeväli ja Leili Köösel.

Kuldleeri tähistasid need, kelle õnnistamisest oli möödas 60 aastat. Need olid Salme Veeväli ja Heino Niidassoo. Neid õnnistas esimest korda õpetaja Paul Saar, kes oli 1958. aastal Varbla koguduse õpetaja.

Kui iganädalasel jumalateenistusel käib keskmiselt 15 inimest, siis seekord oli kirikulisi umbes 70. See näitab, et koguduse liikmed ja külalised peavad oma kogudust tähtsaks ega ole unustanud teed pühakotta.

Sellele jumalateenistusele oli saabunud ka 14 külalist meie

Kuld- ja hõbeleeripüha Varbla kirikus.

ERAKOGU

sõpruskogudusest Pirttikyläst. Pirttikylä asub Lääne-Soomes. Et peamiselt räägitakse seal rootsi keelt, peeti jumalateenistus eesti ja rootsi keeles.

Pärast jumalateenistust oli kirikulistele pastoraadis kohvilaud.

Endel Raudkivi
koguduse liige

EELK Vormsi Püha Olavi kogudus

Hullo küla, 91301 Vormsi, Läänemaa, tel 518 7957, vormsi@eelk.ee.
Koguduse õpetaja Ants Rajando, juhatuse esimees Malle Hokkonen
IBAN EE942200221017626557 (Swedbank)
Jumalateenistus 2 korda kuus pühapäeval kl 11

Kindlale alusele rajatud sõprus

Sellest on nüüd möödas ligi 20 aastat, mil Vormsi kogudus sai Soomes sõpruskoguduse. Rekola ja Vormsi kogudus on väga erinevad. Üks on suurlinna, teine väikesaare kogudus. Liikmete arvult on Rekola meist umbes 500 korda suurem. Sealne kirik on suur ja tänapäevane, meie kirik, teadagi, ligi 800 aastat vana. Eks neid erinevusi ole muidki, aga see ei ole takistanud sõprust ja koostööd. Meid seob ühine usk ja lootus.

Aastatega on tekkinud ühised traditsioonid. Heaks tavaks on saanud Rekola sõprade osalemine olevipäeva ja meie kiriku taaspühitsemise aastapäeva pidustustel. Meie koguduse poolt on aga sүgisesed külaskäigud Soome. Vastastikku külaskäikudel oleme õppinud tundma ja armastama teineteise maad ja kultuuri.

Noorte leerilaager on Rekola koguduse noorte seas populaarne.

2014. aastast on igal suvel olnud Vormsis Rekola koguduse leerilaager. Kaks tosinat soome leerilast koos õpetajatega on veetnud nädala meie kogudusemajas. Leeritundide ja mängude kõrval on tututud saare, mere ja loodusega, mis pakub linnalastele palju uut. Kuuldavasti on need leerilaagrid väga populaarsed.

Õpetajatel polevat reklaami vaja tehagi, selle eest kannavad hoolt noored, kes on Vormsi leerilaagis käinud.

2018. aasta on meie sõprusuhetes eriline. Mai esimestel päevadel saabus saarele sõpruskoguduse 12 vabatahtlikku, kes olid otsustanud teha Eesti Vabariigi 100. aastapäeva puhul

meile kingituse – ehitada valmis kogudusemaja roigasaed Borrby tee ääres. Tööd tehti hoolega ja oleme selle eest sõpradele väga tänulikud.

Augustis oli Rekola koguduse töötajate ja nõukogu liikmete ühine kolmepäevane väljasõit Vormsi.

Kui lisada, et soome sõbrad olid suvel ka Vormsi koguduse noorpaari laulatus- ja pulmakülaliste hulgas, saab tõdeda, et meie suhted on tõepoolest soojad ja elavad.

Rekola kogudus on aastate jooksul olnud abiks meie kogudusemaja ja selle abihoonete ehitamisel ning sisustamisel. Meie kogudusemaja ja kogu saar on saanud sõpradele koduseks, siia tahetakse ikka tagasi tulla.

Ants Rajando
koguduse õpetaja

ERAKOGU

Maie Hinno – väikese koguduse elushoidja

Maie Hinnol läheb Piirsalu koguduse juhatuse esimehe kohal 22. aasta. „Väikese koguduse elushoidja,” ütlevad Lääne praostkonna sekretär Tiina Võsu Maie Hinno kohta.

Piirsalu kogudusel on 42 maksumaksjat liiget. Teenistus on kaks korda kuus, pühapäevaseid kirikuskäijaid on 6–8. Talvel on teenistused kogudusemajas. Juunist on Piirsalu koguduse õpetaja Peeter Krall, kes teenib ka Nõva kirikut. Varasemal õpetajal Lembit Tammsalul läks koormus liiga suureks, tal on niigi neli kogudust ja abipraosti kohustused.

Sõbrad toetavad

Uus õpetaja on kaasa toonud kirikukohvi kombe – pärast teenistust kogunetakse kogudusemajaja ja arutatakse kohvilaua ümber nii koguduse kui ka ilmaasju. Maiele uuendus meeldib.

Väikeses maakoguduses on juhataja õlul suurem jagu koguduse majapidamisest. Millega Maie jõud üle ei käi, selle töö teeb abikaasa Raivo Müür. Vananaisetesuve kuldsed päevad kuluvad neil kogudusemaja juures puid saagides, lõhkudes ja kuuri kandes.

Piirsalu koguduse viieliikmeline juhatuse ongi kahe pere käes: peale Maie ja Raivo on seal ka Risti kooli muusikaõpetaja ja koguduse organist Ivi Küla oma abikaasa Vello Külaga ning vahekohtunik kahe pere vahel on Maret Liiv.

„Maal pead olema kokk, kondiiter ja keevitaja,” heidab Maie oma ameti üle nalja ja lisab, et talle ei meeldi olla juht. Lihtsam on ise teha kui teisi kamandada ja tegelikult on juhatuse esimehe töö päris väsitav. Maie tahaks ameti maha panna: „Üle 20 aasta on oldud, aitab!”

Abikaasa Raivo ainult muigab selle jutu peale – eks ta ole seda ennegi kuulnud.

Maie on töökas ja vastutustundlik

Teenin Piirsalu kogudust hooldajaõpetajana 1. juunist. Maiega sain hea kontakti juba meie esimesel kohtumisel, see on Jumala abiga arenenud viljakaks koostööks. Maie on töökas ja vastutustundlik koguduse töötegitaja. Piirsalu kogudus ei ole kuigi arvukas, aga inimesed, kes seda oma kodukoguduseks peavad, on usutugevad ja just see on jõuallikas nii Maiele kui ka mulle.

Olen tänulik kõigile Piirsalu inimestele avatuse eest uue õpetaja vastuvõtul oma kogukonda, mis on loonud juba aluse ühisteks tulevikuplaanideks nii Piirsalu külalsetele kui ka lähedal asuva Risti hooldekoduga. **Peeter Krall**

Iga päev Maie kogudusemajas ei askelda, aga kui suure tee peale on näha, et uks on lahti, astub keegi ikka sisse.

„Kas sul neid valgeid villaseid sokke veel on?” tahab üks naine teada. Ta mõtleb neid sokke, mida koovad Piirsalu kogudusele Soome Purmo sõpruskoguduse naised.

Sõbrustamine Purmoga on kestnud ligi 15 aastat. Igal aastal käiakse Purmost ühe või kahe väikebussiga Piirsalus ja tuuakse mantid Risti lasteaiale, koolile, hooldekodule ja kogudusele. Maie juures on põhikäijail igaühel juba oma tubagi. Piirsalu rahvas käib Soomes harvemini, umbes kord kolme aasta järel. Purmo ja Piirsalu koguduse tollane õpetaja Ants Leedjärv olid päevapealt ühevanused, meenub Maiele koguduse pildialbumit lapates. Mõni minut enne seda helises Maie telefon – helistaski Purmo sõbranna ja küsis, kuidas läheb.

Muret jätkub

Üle nädala neljapäeviti kütab Maie kogudusemaja soojaks ja jääb külarahvast ootama. Juuakse teed, vaadatakse, mida „Piirsalu kaltsukas” pakub. Suurt tulu annetusmüük kogudusele ei too, aga abiks on ikka.

Maie Hinno Piirsalu kogudusemajas.

LEHTE ILVES

Kolme targa poja ema

Maie Hinno on sündinud Haapsalus, aga kasvanud Haapsalu lähedal maal vanavanemate ja linnas tädi juures, sest ta vanemad lahutasid ja ema suri tuberkuloosi, kui Maie oli kuue.

Tallinna kergetööstustehnikumis ökonomistiks õppinud Maie töötas 15 aastat KEKis, aga maalapsele linnaelu ei sobinud. 1988 kolis ta Piirsallu. Kui Piirsalus uue aja esimene leer 1991 välja kuulutati, läks Maie leeri. Tollane koguduse õpetaja Ants Leedjärv pani hakkaja uustulnuka diakooniatööd tegema. 1992 olid koguduse juhtorganite esimesed valimised.

Maie valiti juhatusse. 1996. aastast on ta juhatuse esimees.

Esimesest abielust on Maie kolm poega. Vanem poeg on logistik. Keskmise lõpetas Taebala gümnaasiumi kuldmedaliga, on töötanud maksuametis ja majandusministereeriumis, aga taotleb nüüd teist magistrakraadi, IT valdkonnas.

Kolmas poeg on sõjaväelane, töötab lennubaasis ja valvab meie õhuruumi. Kõik kolm on Piirsalu koguduse liikmed.

„Ametlikult” on annetusmüük kord kuus laupäeval. Siis paneb Maie kuulutused ka Ristile üles. Käiakse, sest teisi kaltsukaid lähikonnas pole.

Kogudusel jätkub muret. Kogudusemaja vajaks remonti, aga selleks kulub väga palju raha. Pealegi remonditakse Piirsalu rahvamaja. Kas ühes külas jagub kahele majale tegevust ja inimesi? Talvel peetakse jumalateenistusi kogudusemajas, aga kui ehitada käärkamber suuremaks, saaks sinna teha talvekiriku. Käärkamber vajab remonti nagunii, sest ähvardab kiriku küljest lahti rebeneda. Kiriku katuse parandamiseks on kogudus tellinud projekti ja müünud omaosaluse katteks metsa, aga lisaraha või projektitoetust pole õnnestunud saada. Kiriku sarikad on püsinud 155 aastat, nüüd on oht, et suure lumega langeb katus sisse. Need on koguduse ja siis ka Maie mured. **Lehte Ilves**

JÕULUAEG

Jeesuse juures on kõik võrdsed: inglid, kuningad ja karjased

Advendiaeg on traditsiooniliselt paastuaeg – väike paast – selleks, et astuda kõrvale meid kaasakiskuvast voolust, väljuda mugavusalalt ja teritada meeli. Kuidas keegi iganes seda paastu peab, on selle eesmärk ärgata üles nii vaimselt kui ka ihulikult. Olla ooteseisundis, valmistuda Kristuse saabumiseks nii aegade lõpul kui ka jõuluööl.

Varakristlik kõrbeaskeet isa Poimen on öelnud: „Nii nagu suits peletab mesilased eemale ja võtab neilt ära nende töö magusa, nii peletab ka kehaline mugavus hingest jumalakartuse ning kahjustab kogu hinge olemuse.”

Jõululaps, keda ootame, võib teha imet igaihu juures, muutes meie elu, raputades meid üles rutiinist. Selleks tuleb meil olla valmis teda vastu võtma. Advendiaeg oma ootusega ongi omal kombel Jeesusele vastu sirutumine, just nõnda, nagu üks noor puu sirutab oma oksad

ikka kõrgemale ja kõrgemale sinna, kus on Päike.

Üks putukateadlane jutustas kord, kuidas öises džunglis putukaid püütakse. Selleks laotatakse puude vahele valge lina, millest lastakse läbi eredat valgust. Imetlusväärne on, kuidas selle valguse peale kogunevad ühe lina peale kokku kõige erinevamate putukaliikide esindajad, ka need, kes midu omavahel on üksteisele vaenlased või kõhutäis. Valgus on neile kõigile ühine eesmärk, püüdlus ja kosutaja, selle nimel unustatakse ka vaenlased.

Samasugust käitumist on märganud põuasel aastaajal savannides joogikohtade juures. Hetkel, mil kõik loomad, rohusööjad ja kiskjad, sirutuvad janustena ühe ja sama allika järele, ei olda üksteisele vaenulikud. Janustena ollakse võrdsed!

Põhjamaa lastena oleme kõik valguse poole püüeldes võrdselt janused. Või kuidas? Mina küll

olen! Jeesuse söime äärde jõudes juhtus kõigiga nõnda, nagu juhtus põuases savannis allika äärde jõudnud loomadega. Jeesuse juurde jõudes olid üksteisega võrdsed nii inglid, kuningad kui ka karjased. Aidaku advendiaeg meile seda meelde tuletada, et Jumala armastus muudab meid kõiki võrdselt mõjutuks aja ja igaviku kõige mõjukama isiku ees, kelleks on jõululaps söimes!

Jeesus on enda kohta ütelnud: „Mina olen maailma valgus. Kes järgneb mulle, ei käi pimeduses, vaid tal on elu valgus.” (Jh 8: 12) Jeesuse valgust tuleb püüda usu- ja südamesilmadega. Sirutagem siis Kristuse Valguse poole! Ärgem varjutagem seda üksteise eest ega pugegem ka ise peitu selle valguse eest.

Soovin Scripta Annalia lugejale õnnistatud advendiaega ja sirutumist Kristuse kui maailma Valguse poole ka järgmisel Issanda aastal 2019!

Urmas Viilma
peapiiskop

Armsad õed ja vennad Lääne praostkonnas

Saad teile ka sel aastal tervitusi Schmalkaldeni praostkonnast. Soovin teie tööle Jumala õnnistust, et see kannaks rikkalikult vilja. Tänavune aasta näitas taas, kui elav on meie partnerlus ja sõprus ning kui hästi on see edenunud. Mul oli võimalus lausa kahel korral Eestit külastada.

Esimesel korral olin mais Lääne-Nigula sõpruskoguduste kohtumisel. Seekord oli tähelepanu meie Fambachi ja Lääne-Nigula koguduse side-meil. Mul on hea meel näha, kuidas see sõprus on viimastel aastatel arenenud – on olnud mitmeid vastastikusi külastusi. Mul on ikka veel silme ees

sõbralikkus ja südamlikkus, millega meie väikest delegatsiooni vastu võeti. Olen selle eest väga tänulik.

Augustis oli mul võimalus osaleda Haapsalu sõpruskoguduste päeval. Täna piiskop Tiit Salumäed kutse eest sellele põnevale ja viljakale kohtumisele.

Eriti meelde jääb oli arutlusring peapiiskop Urmas Viilma ja teiste külalistega, samuti huvitavad arutelud teiste kogudustega. Seal läbi kujunesid kontaktid, mis on tähenduslikud ka tulevikus ja tugevdavad meie partnerlust. Mul on väga hea meel, et partnerlus on

omandanud ühes valdkonnas konkreetse kaju. Meie praostkonnas alustas 1. oktoobril 2018 tööd Tuuli Varik, kes on noortetöötaja Fambachi ja Wernshauseni koguduses. Meil on rõõm selle üle, et Tuuli on meiega ja annab oma panuse meie noortetöösse. Tajume, et meie praostkondade vaheline partnerlus ja sõprus on väga elav. Oleme selle eest tänulikud ja ma ootan juba rõõmuga meie järgmisi kohtumisi. Tervitan teid südamlikult ja olge hoiatud!

Ralf Gebauer
Schmalkaldeni praostkonna praost

Rahulikku jõuluaega Läänemaale!

SA Läänemaa tähistab praegusel kujul oma esimesi jõule. 2018. aasta on olnud tegus, sest haldusreformi järel on vaja paljud tegevused maakonnas ümber kujundada ja uuesti vormida. Endisest maavalitsusest, Läänemaa arenduskeskusest ja Lääne-Eesti arenduskeskusest on välja kasvanud sihtasutus Läänemaa. Meie missioon on olla toeks arengule Läänemaal, arendades ettevõtlust ja tugevdades mittetulundusühingute ning piirkondade võimekust.

Sihtasutuse tööd korraldab üheliikmeline juhatus allkirjutanu isikus. Sihtasutusel on 14-liikmeline nõukogu, milles on Läänemaa kõigi kohalike omavalitsuste esindajad. Esimees on Urmas Sukles.

Kui räägime jõuluaegast kui ühendavast ajast, siis piltlikult öeldes kestavad jõulud SA Läänemaal aasta läbi, sest meie eesmärk on ühendada Läänemaa kolme kohalikku omavalitsust mitmesugustes valdkondades. Olgu need maakondlikud tunnustamisüritused, kõikvõimalike teemadega koosolekute kor-

raldamine või maakondlike toetuste jagamine. Iga päev töötame kodanikega, abistades neid nii ettevõtluse kui ka MTÜde küsimustes.

Jõuluaeg on soovide aeg. Mina soovin, et inimesed meie maakonnas oleksid õnnelikud ja nad saaksid nautida parimat elukeskkonda. Sealjuures soovin, et inimesed näeksid kaas-kodanikke enda ümber, abistaksid abivajajaid ja panustaksid ühiskonda. Andmise ja märkamise rõõm on ju üks suuremaid rõõme. Õnnistatud jõuluaega kõigile!

Anu Kikas
SA Läänemaa juhataja

Adventi- ja jõuluaja teenistused Lääne pra

Haapsalu

L, 1. dets kl 17 adventiõhtu „Kaunimad jõululaulud”. Orelil Lia Salumäe, laulude sünniloost kõneleb piiskop Tiit Salumäe (toomkirik, sissepääs vaba); **kl 18** adventiküünla süütamine Lossiplatsil. Kõnelevad linnapea Urmas Sukles ja piiskop Tiit Salumäe. Võta kaasa küünlala-tern, et adventivalgus koju viia.

P, 2. dets kl 11 I adventi jumalateenistus armulauaga. Teenivad õpetaja Kristo Hüdsi ja Kalle Jätsa (toomkirik).

R, 7. dets kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik).

L, 8. dets kl 16 kaunimad jõululaulud (soome keeles). Teenib õp Hannele Päiviö (toomkirik).

P, 9. dets kl 11 II adventi jumalateenistus armulauaga. Abiõpetaja Kristo Hüdsi tutvustab. Teenivad piiskop Tiit Salumäe, assistendid praost Leevi Reinaru, õpetajad Jaak Aus ja Kristo Hüdsi; Tenno Ilves. Laulab koguduse koor (toomkirik); **kl 18** jõulukontsert. Meeste vokaalansambel The Soul Singers, dirigent Genri Tron (toomkirik, piletiga).

R, 14. dets kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik); **kl 19.30** kirikukontsert „Ilgaviku tuules”. Esinevad Canzone lastekoor ja neidude-naiskoor, Haapsalu kammerkoor ja Piirsalu segakoor Piiritu. Dirigeerivad Ulrika Grauberg, Eneken Viitmaa, Eleri-Kristel Kuimet (toomkirik, sissepääs annetusega).

L, 15. dets kl 16 C. Kreegi nim Haapsalu muusikakooli jõulukontsert (Jaani kirik, sissepääs annetusega); **kl 18** laulustuudio Do-Re-Mi jõulukontsert, dirigent Anne Pääsuke, Hain Hõlpuse saateansambel (toomkirik).

P, 16. dets kl 11 III adventi jumalateenistus armulauaga. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Kalle Jätsa (toomkirik); **kl 11** lastekirik (toomkiriku käärkamber); **kl 16** jõulukontsert. Esinevad naiskoor Kaasike ja tütarlastekoor Eliise. Dirigeerivad Sirje Kaasik ja Kai-Tõe Ellermaa (toomkirik, sissepääs annetusega).

N, 20. dets kl 12.30 Läänemaa ühisgümnaasiumi jõulukontsert (toomkirik).

R, 21. dets kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik); **kl 10** Haapsalu linna algkooli jõulukontsert (toomkirik).

P, 23. dets kl 11 IV adventi jumalateenistus armulauaga. Teenivad õpetaja Kristo Hüdsi ja Tenno Ilves; **kl 14** Arsise käsikellade ansambel (toomkirik, piletiga). **E, 24. dets kl 17** jõuluõhtu jumalateenistus. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja õpetaja Kristo Hüdsi. Laulavad laulustuudio Do-Re-Mi ja koguduse toom-

koor (toomkirik). Otseülekanne Vikerraadios; **kl 22** jõuluöö missa. Solist Endrik Üksvärav.

T, 25. dets kl 12 I jõulupüha jumalateenistus. Teenivad piiskop Tiit Salumäe, Kristo Hüdsi ja Kalle Jätsa. Laulab koguduse segakoor Lia Salumäe juhatusel (toomkirik).

N, 27. dets kl 16.15 jõulupalvus de la Gardie hooldekodus; **kl 18** johan-nesepäeva kontsertakt. Haapsalu linna 740. juubeliaasta pidulik avamine. Kõnelevad aselinnapea Liina Pöld ja piiskop Tiit Salumäe. Koguduse teenetemärgi üleandmine. Esinevad Inga ja Toomas Lunge (toomkirik, sissepääs annetusega).

P, 30. dets kl 11 jumalateenistus armulauaga. Teenib piiskop Tiit Salumäe (toomkirik).

E, 31. dets kl 17 vana-aasta jumalateenistus. Teenib Kristo Hüd- si. Laulab segakoor (toomkirik); **kl 23.15** sylvester vigilia. Teenib piiskop Tiit Salumäe (toomkirik).

T, 1. jaan kl 12 uusaasta jumalateenistus. Teenib Kristo Hüdsi (toomkirik).

P, 6. jaan kl 11 kolmekuningapäeva jumalateenistus armulauaga. Teenivad piiskop Tiit Salumäe, Kristo Hüdsi ja Tenno Ilves. Laulavad koguduse koorid (toomkirik). **13. jaanuarist vaikselaupäeva, 20. aprillini on jumalateenistused Jaani kirikus.**

Hanila

P, 2. dets kl 15.30 adventiaja I. pühapäeva missa (Virtsu seltsimaja).

P, 16. dets kl 15.30 adventiaja 3. pühapäeva missa (Virtsu seltsimaja).

E, 24. dets kl 13 jõuluõhtu jumalateenistus (kirik).

P, 6. jaan kl 15.30 kolmekuningapäeva missa (Virtsu seltsimaja).

Karuse

P, 2. dets kl 14 I adventi jumalateenistus armulauaga.

P, 16. dets kl 14 III adventi jumalateenistus.

E, 24. dets kl 17 jõuluõhtu jumalateenistus.

T, 25. dets kl 12 I jõulupüha jumalateenistus.

P, 6. dets kl 14 kolmekuningapäeva jumalateenistus.

Kirbla

P, 2. dets kl 15 missa (kirik).

E, 24. dets kl 16 jumalateenistus (kirik).

P, 6. jaan kl 15 missa (kogudusemaja).

Kullamaa

P, 2. dets kl 11 adventiaja I pühapäeva missa (kirik).

P, 9. dets kl 13 adventiaja II pühapäeva missa (kirik). Õp emer Ants Leedjärve 70. sünnipäeva tähistamine.

P, 16. dets kl 11 adventiaja III pühapäeva missa (kirik).

P, 23. dets kl 11 adventiaja 4. pühapäeva missa (kirik).

E, 24. dets kl 16.30 jõulumuusika kontsert (kirik); **kl 17** jõuluõhtu jumalateenistus (kirik).

T, 25. dets kl 11 I jõulupüha missa (kirik).

P, 30. dets kl 11 I pühapäev pärast jõule, missa (kirik).

P, 6. jaan kl 15.30 kolmekuningapäeva missa (kogudusemaja).

Lihula

P, 2. dets kl 11 I adventi jumalateenistus armulauaga (kirik).

P, 9. dets kl 11 II adventi jumalateenistus armulauaga (kirik).

P, 16. dets kl 11 III adventi jumalateenistus armulauaga (kirik).

P, 23. dets kl 11 IV adventi jumalateenistus armulauaga (kirik).

E, 24. dets kl 18 jõuluõhtu jumalateenistus (kirik).

T, 25. dets kl 11 I jõulupüha jumalateenistus armulauaga (kirik).

P, 30. dets kl 11 vana-aasta jumalateenistus armulauaga (kirik).

P, 6. jaan kl 11 kolmekuningapäeva jumalateenistus armulauaga (kirik).

Lääne-Nigula

P, 2. dets kl 10 kogudusekool; **kl 12** I adventi jumalateenistus armulauaga, adventiküünla süütamine; **kl 12** pühapäevakool.

E, 3. dets kl 8.30 adventihommik Palivere koolis; **kl 9.30** Taeb- la koolis, õpetaja Kristo Hüdsi.

N, 6. dets kl 9.30 hommikupalvus.

P, 9. dets kl 12 II adventi jumalateenistus armulauaga; **kl 12** pühapäevakool.

N, 13. dets kl 9.30 hommiku- palvus; **kl 11** jumalateenistus Oru hooldekodus.

P, 16. dets kl 12 III adventi jumalateenistus armulauaga; **kl 14** koguduse jõulukoosviibimine.

N, 20. dets kl 9.30 hommi- kupalvus; **kl 13** diakooniatöö jõululõuna.

R, 21. dets kl 9 Oru kooli jõu- luhommik Lääne-Nigula kirikus, Leevi Reinaru ja diakon Lev Lekar- kin; **kl 19** noorteõhtu.

P, 23. dets kl 12 IV adventi jumalateenistus armulauaga.

E, 24. dets kl 17 jõuluõhtu jumalateenistus.

T, 25. dets kl 12 I jõulupüha jumalateenistus armulauaga.

P, 30. dets kl 12 jumalateenistus armulauaga.

E, 31. dets kl 17 vana-aastaõhtu jumalateenistus armulauaga.

T, 1. jaan kl 12 jumalateenistus armulauaga, soovid ja tervitused uueks aastaks.

P, 6. jaan kl 12 kolmekuningapäeva jumalateenistus armulauaga.

Martna

P, 2. dets kl 15 hõbeleeripüha, I adventi jumalateenistus armulauaga (kirik); **kl 17** adventiküünla süütamine Rõude külamaja ees.

T, 4. dets kl 10 adventihommik Martna lasteaias.

R, 14. dets kl 17 piparkoogiöö (kogudusemaja).

P, 16. dets kl 13 III adventi jumalateenistus armulauaga (talvekirik); **kl 14.30** koguduse jõululõuna (pastoraat).

E, 24. dets kl 13 jõululauapäeva jumalateenistus (kirik).

E, 31. dets kl 13 vana-aastaõhtu jumalateenistus armulauaga (talvekirik).

P, 6. jaan kl 13 kolmekuningapäeva jumalateenistus armulauaga (talvekirik).

Mihkli

P, 9. dets kl 14 adventiaja II pühapäeva missa (kirik).

P, 23. dets kl 14 adventiaja IV pühapäeva missa (kirik).

E, 24. dets kl 14 jõuluõhtu jumalateenistus (Pikavere palvemaja, teenib diakon Lev Lekar- kin).

E, 24. dets kl 16 jõuluõhtu jumalateenistus (kirik, teenib diakon Lev Lekar- kin).

Märjamaa

Kõik sündmused kogudusema- jas, kui ei ole märgitud teisiti

P, 2. dets kl 11 missa; **kl 17** adventiküünla süütamine kirikus ja rongkäik alevi keskvaljakule.

E, 3. dets kl 7.30 missa; **kl 18** palvetund.

T, 4. dets kl 7.30 missa.

K, 5. dets kl 18 missa.

N, 6. dets kl 7.30 missa.

R, 7. dets kl 7.30 missa.

P, 9. dets kl 11 missa; **kl 11** pühapäevakool.

E, 10. dets kl 7.30 missa; **kl 18** palvetund.

T, 11. dets kl 7.30 missa.

K, 12. dets kl 18 missa.
N, 13. dets kl 7.30 missa.
R, 14. dets kl 7.30 missa.
P, 16. dets kl 11 missa.
E, 17. dets kl 7.30 missa; **kl 18** palvetund.
T, 18. dets kl 7.30 missa.
K, 19. dets kl 14 palvus (Kuuda hooldekodu); **kl 18** missa.
N, 20. dets kl 7.30 missa.
R, 21. dets kl 7.30 missa.
L, 22. dets kl 11 koguduseliikmete 60+ sünnipäev.
P, 23. dets kl 11 missa; **kl 11** pühapäevakool.
E, 24. dets kl 18 jumalateenistus (Maarja kirik).
T, 25. dets kl 11 missa.
K, 26. dets kl 11 missa.
N, 27. dets kl 11 missa.
R, 28. dets kl 11 missa.
P, 30. dets kl 11 missa, jõulupuu.
E, 31. dets kl 18 missa (kirik).
T, 1. jaan kl 11 missa.
K, 2. jaan kl 18 missa.
N, 3. jaan kl 7.30 missa.
R, 4. jaan kl 7.30 missa.
P, 6. jaan kl 11 missa.

Noarootsi

E, 3. dets kl 8.45 Noarootsi kooli ja gümnaasiumi adventihommik, õpetaja Leevi Reinaru.
P, 9. dets kl 14 jumalateenistus.
R, 21. dets kl 10 Noarootsi kirikus Noarootsi kooli ja gümnaasiumi jõulukirik, õpetaja Leevi Reinaru.
E, 24. dets kl 15 jõuluõhtu jumalateenistus (Noarootsi kirik).
E, 31. dets kl 14 vana-aastaõhtu jumalateenistus armulauaga.

Nõva

P, 2. dets kl 11 jumalateenistus armulauaga. Adventitule jagamine.
P, 9. dets kl 11 jumalateenistus armulauaga.
P, 16. dets kl 11 jumalateenistus armulauaga.
E, 24. dets kl 14 jõulujumalateenistus.
E, 31. dets kl 14 vana-aastaõhtu jumalateenistus armulauaga.
E, 6. jaan kl 11 jumalateenistus armulauaga.

Piirsalu

P, 2. dets kl 14 jumalateenistus armulauaga. Adventitule jagamine.
P, 16. dets kl 14 jumalateenistus armulauaga.
E, 24. dets kl 12 jõulujumalateenistus.

E, 31. dets kl 16 vana-aastaõhtu jumalateenistus armulauaga.
E, 6. jaan kl 14 jumalateenistus armulauaga.

Ridala

P, 2. dets kl 14 I adventi palvus (kirik).
T, 4. dets kl 15 argipäeva piiblitund (pastoraat)
L, 8. dets kl 10 tänureis kirikuvalvuritele.
P, 9. dets kl 11 pühapäevakoolitund (pastoraat); **kl 13** II adventi jumalateenistus armulauaga (talvekirik).
N, 13. dets kl 17 jõululõuna suurperedele (pastoraat).
P, 23. dets kl 13 IV adventi jumalateenistus armulauaga (talvekirik).
E, 24. dets kl 15 jõuluõhtu jumalateenistus (kirik).
T, 25. dets kl 14 I jõulupüha jumalateenistus armulauaga soome keeles (kirik).
L, 29. dets kl 15 koguduse jõululõuna (pastoraat).
E, 31. dets kl 15 vana-aastaõhtu jumalateenistus armulauaga (talvekirik).
P, 6. jaan kl 15 kolmekuningapäeva palvus, jõulukuuse ärasaamine (kirik); hapukapsasupp ja piparkoogid (pastoraat).

Rooslepa

P, 9. dets kl 16 jumalateenistus armulauaga. Adventitule jagamine.
E, 24. dets kl 16 jõulujumalateenistus.

Varbla

P, 2. dets kl 13.30 adventiaja I pühapäeva missa (kirik).
P, 16. dets kl 13.30 adventiaja III pühapäeva missa (kirik).
E, 24. dets kl 15 jõuluõhtu jumalateenistus (kirik).
P, 6. jaan kl 15.30 kolmekuningapäeva missa (kogudusemaja).

Vormsi

P, 2. dets kl 11 I adventi jumalateenistus.
P, 16. dets kl 11 III adventi jumalateenistus.
R, 21. dets kl 10 Vormsi kooli jõulujumalateenistus.
E, 24. dets kl 17 jõuluõhtu jumalateenistus.
T, 25. dets kl 11 I jõulupüha jumalateenistus.
P, 6. jaan kl 12 Kristuse ilmumise püha jumalateenistus.

Kaarli pst 9, Tallinn
6311671, eps@eps.ee
piibliselts.ee

facebook.com/piibliselts
piibel.net
piiblipood.ee

Eesti Piibliseltsi ülesanded on piibli tõlkimine, trükkimine, levitamine ja tutvustamine. Piibliselts kutsub üles lugema piiblit, mis on kristliku usu alus ka tänapäeval, samuti toetama piiblitööd nii meil kui ka teiste rahvaste seas. **Eri keeltes piiblid** on saadaval piibliseltsis, Tartu Pauluse raamatupoos, kaupluses Logos ja suuremates raamatupooides. Küsi piiblit ka oma kogudusest!

EELK Laste- ja Noorsootöö Ühendus – koolitused, laagrid ja üritused

LNÜ on Sulle abiks koguduses laste- ja noortetöö tegemisel!

Võta julgelt ühendust
www.lny.ee, lny@eelk.ee

19. jaanuar. Stardipäev
11.–14. juuli. Noortefestival JÄPE
Juuli lõpp. Lastetöötajate suvepäevad
22. september. Stardipäev

Telli ajaleht Eesti Kirik 2019. aastaks

- helista toimetusse 733 7795 • telli kodulehelt www.eestikirik.ee
- telli Eesti Posti kaudu • vormista soodne tellimus oma koguduse kaudu

Ajaleht Eesti Kirik on igal kolmapäeval sinu postkastis.

Eesti Kiriku kalender 2019

Piibli ja palvega läbi kirikuaasta!

- kirikuaasta pühad ja pühapäevad
- Jumala sõna igaks päevaks
- palveid pühadel ja pühapäevadel
- lisa vabaduse teetähised, kirikukongressi avaldus, palvenädal jm
- saab kasutada märkmikkalendrina

Küsi kalendrit oma kirikust ja koguduse kantseleist!
www.eelk.ee/kirikukalender

Kasvava koguduse võti on misjonitöö!

Koolitame, kuulutame rõõmusõnumit ja lähetame!
Oleme partneriks kogudustele.

Võtke julgesti ühendust tel 646 4760, e-post mk@eelk.ee
www.misjonikeskus.ee

Misjonitööd saab toetada annetustega SA EELK Misjonikeskuse arvelduskontole EE482200001120254269 (Swedbank)

Plussmeedia – väärt sõnum noortelt noortele!

Pluss on kristlik noortajakiri, milles peitub väärt sõnum. See räägib kõige tähtsamatest asjadest ehk elust, inimsuhetest ja kristlikust elust koos Jeesusega.

Telli Pluss siit: plussmeedia.ee/tellimus

Lääne Elu

Läänemaa kirikuteated igal teisipäeval ajalehes Lääne Elu.

MTÜ Läänemaa Abikassa

Abikassa abistab majanduslikesse raskustesse sattunud inimesi.

Abi taotlemiseks pöörduda kontaktel 517 8226,
e-post merike.nuudi@gmail.com

Annetada saab ak 221046665398

Aarete otsijad

Auto võtab hoogu maha ja keerab maanteelt vaikselt ära. Tagumisel istmel istuvad Martin ja Karl jälgivad pingsalt nutitelefonis olevat kaarti. „Veel 30 meetrit!” hüüab Martin. „Otse meie ees!” lisab Karl. Ema paneb küüneviili käest ja ohkab endamisi. „Veel see aare, siis saame koju,” mõtleb ta väsinult.

Isa keerab auto parklasse. „Ma ootan teid siin,” pakub ema. Ta on tõepoolest sellest aardejahist tänaseks väsinud. Tahaks lõpuks kamina äärde. Aga enne jõuab vist päev õhtusse veereda, kui perekonna meesterahvastel aarete otsimisest isu täis saab.

„Tule kaasa! See on, ausõna, täna viimane aare,” on isa nii õhinas, et ema peab sellega lihtsalt leppima. Poisid on, telefonid pihus, juba autost väljas ja sammuvad, silmad telefonis, autost kaugemale.

„Ettevaatust, siin on vist tänav!” püüab isa poisse ohjeldada, aga juba on nad väravast sisse pugenud. „Hoidke paremale! Aare peaks olema kusagil siin müüri ääres!”

ILLUSTRATSIOON ELISABET ROOSVALD, 10. AASTANE

Ema ohkab taas valjult. Ta kontsads jäävad murumättasse kinni. „Kuulge, see siin on ju surnuaed!” hüüab ema imestunult. „Vist küll,” on isa nõus. „Aga need inimesed on siia maetud, vaata, 1657, 1743 ... Need on väga vanad! Kas leidsite aarde?”

„Vaata, selle kännu juure all paistab midagi olevat,” seletab Martin. Karl on juba kummardunud kännu taha.

„Leidsin!” hüüab Karl. „Aarde karp on siin!”

„Räägi vaikselt, oleme ju surnuaias. Siin ei ole viisakas kisada ega joosta.” Ema hääl on väga tõsine.

Isa astub poiste juurde ja üheskoos uuritakse karbi sisu. Selles on logiraamat ja pliiaatsijupp. Karbi põhjas on väikesed merekarbid.

„Näita logiraamatut,” palub isa. „Mis seal kirjas on, mitmen-

dad me oleme selle aarde juures? Kas on mõni ülesanne ka? Mida tähendavad need merekarbid?”

Isa ja poisid uurivad nüüd koos logiraamatut, emagi kummardub nende poole. Tegelikult on natuke põnev ka, mida see aarde omanik neile öelda tahab.

„Siin on kirjas: „Mine kirikusse ja loe kokku seal olevad inglid. Tule siis ja pane kirja see number. Tänutäheks võid endale võtta ühe väikese merekarbi.””

Isa lappab logiraamatut ning seal on kirjas numbrid 12, 34, 15, 28, 42, 56, 28, 33, 43, 41 jt.

Mis mõttes, mõtleb isa. Ei suuda siis inglaid kokku lugeda või? Kuidas saab olla neid nii erinev arv? Siis tõstab ta pilgu ja näeb enda ees kõrget kivist seina. Aa, see on siis kirik! Kuidas sinna sisse saab? „Lähme loeme need inglid siis kokku!” teeb isa asja-

kohase ettepaneku. Üheskoos läheb pere otsima kirikusse sissepääsu.

Suur uks on kinni. Lahtine on väike uks, nurga taga. Kirik on vaikne, kõrge ja uskumatult suur. Kõrged kaared saavad laes kokku. „Oo, nii ilus,” ütleb ema. Isa ja poisid on jäänud väga vaikseks. Nende sammudki on väga- väga vaiksed. „See on tõesti ilus!” Isa on emaga ühel meelel.

„Näe, ingel!” Martin osutab suurele punakale kujule kiriku seinal. „Seal on veel!” näitab Karl kooriruumi poole.

„Vaadake, siin on ingel!” Ema osutab ühele toredale kujukesele nikerdatud kantlil. „Seal üleval on ka pikkade tiibadega, näete!?”

Isa vaatab võidukaare poole. No nii, neid inglaid on tõepoolest äraarvamatu suur hulk.

„Kuulge, loeme igäiks eraldi inglaid. Siis saame logiraamatusse kõik oma numbrid kirjutada,” teeb isa ettepaneku. Vaikselt asutakse „ekspeditsioonile”. Tähepanelikult uuritakse igat sentimeetrit puitu ja seinu.

4 5, 36, 51, 20 – igäihel on oma inglid loetud. Suundutakse aarde karbi juurde. Logiraamatusse pannakse uued leiud kirja. Igäiks valib endale karbi põhjast ka ühe merekarbi.

„Siia tuleks kindlasti tagasi tulla. Ma olen kindel, et mul jäid mõned inglid ikkagi nägemata,” tunnistab ema.

„Nii suurt aaret pole ma veel varem leidnud!” Isa on nähtust hämmingus.

Pika pilguga vaatavad vennad autoaknast suurt valget kirikut. „Kohtumiseni!”

Küllike Valk